

Milletleşmede ve Çağdaşlaşmada Millî Bayram Kutlamalarının Rolü: Isparta Örneği (1925-1940)

The Role of National Holiday Celebrations in Nationalization And Modernization: The Case of Isparta (1925-1940)

Ayşegül ŞENTÜRK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Bölümü, aysegulsenturk@sdu.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-1072-0592

Öz

Bayramlar, birlik ve beraberlik duygusunu besleyen, millî kültürün nesilden nesile aktarımını ve milletçe hatırlamayı en iyi sağlayan vasıtalarından biridir. Bayramlarda yapılan törenler, düzenlenen müsabakalar, konuşmalar, okunan şiirler, müsamereler millî kimliğin inşasına destek olurken, katılımcıların eğlenmelerini sağlar ve bir sonraki bayramın katılımcı sayısını artırır. Bu faaliyetler bir taraftan ortak yaşanan maziye hatırlatırken diğer taraftan da milletçe geleceğin şekillendirilmesine yardımcı olur. Millî bayramlar ile ecdadın fedakârlıkları ve başarıları yâd edilirken, milletin millî duyguları canlanır, gururu okşanır. Millî bayramların bir başka işlevi de rejim inkılabı ve çağdaşlaşmayı ifade etmesi, cumhuriyet vatandaşı olma bilincini aşılmasıdır. Halkın geniş katılımıyla gerçekleşen millî bayramlar, siyasal iktidarın meşruiyetini de kuvvetlendirir. Özellikle de 1933 - 1945 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin talimatları ile tüm yurtta şehir, kasaba ve köylere varıncaya kadar bayram kutlamaları belli bir plan ve program dâhilinde yürütülmüştür.

Bu çalışmanın konusu milletleşme ve çağdaşlaşmada millî bayramların etkisi ve bu etkinin Isparta ili örneği ile açıklanmasıdır. 1925-1940 yılları arasında Isparta'da millî bayram kutlamalarının nasıl yapıldığı, bu törenlerde hangi programların uygulandığı, programların içeriği hakkında bilgiler verilirken, Isparta halkının da kutlamalara ilgisi ve kutlamaların sosyo-kültürel etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Konu, arşiv belgeleri, belirtilen tarihler arasındaki yerel basın ve tetkik eserlerden yararlanılarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, millî bayram, kutlama, milletleşme, çağdaşlaşma, Isparta.

Abstract

National holidays are one of the means that nourish the sense of unity and solidarity, aim to transfer the national culture from generation to generation, and provide to best remembering as a nation. Ceremonies, competitions, speeches, recited poems and performances during the feast support the construction of national identity, ensure that the participants have fun and increase the number of participants in the next feast. While these activities remind the common past, they also help shape the future. While the sacrifices and achievements of the ancestors of the nation are commemorated with national holidays, the national feelings of the nation are revived and their pride is flattered. Another function of national holidays is to express the regime revolution and to instill the consciousness of being a citizen of the republic. National holidays which took place with the wide participation of the people, also strengthened the legitimacy of the political power. Especially 1933-1945 with the instructions of the General Secretariat of the Republican People's Party, holiday celebrations were carried out within a certain plan and program, until they reached the cities, towns and villages throughout the country.

The subject of this study is the effect of national holidays in nationalization and modernization and the explanation of this effect with the example of Isparta province. While giving information about how the national holiday celebrations were held in Isparta between 1925-1940 which programs the interest and socio-cultural impact of the people of Isparta in the celebrations were tried to be determined. The subject has been discussed by making use of archive documents, local press and research works between the specified dates.

Keywords: History, national holiday, celebration, nationalization, modernization, Isparta.

Giriş

Bayramlar, millî duyguları besleyen, bu duygulara kuvvet veren ve millet fertlerini bir araya getiren özel günlerdir. Milletin oluşumunda önemli unsurlardan biri olan tarih birliği, bu bayramlarla hatırlanır. Millî birlik ve beraberlik duygularını artıran millî bayramlar, aynı zamanda ulus devlet olmanın özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Milletleşmenin bir gereği olarak tarihte ilk kez 14 Temmuz 1790'da Fransa'da "Fransız İhtilali Bayramı" kutlanmaya başlanmış, bu kutlama diğer milletlere de örnek teşkil etmiştir. Türklerin de İslamiyet öncesinde ve sonrasında kutladığı bayramlar olmuştur. Baharın gelişini gösteren Nevruz Bayramı, İslamiyet sonrası yardımlaşma ve dayanışmayı pekiştiren dinî bayramlar bunlar arasında sayılabilir¹. Bayramların manası genellikle sınırlıdır. Örneğin dinî

¹ İlyas, 2018:203.

bayramlar özel hadiselerden ziyade manevi telkinleri ifade eder, Müslüman bir toplumun vicdani ve ruhani duygularını kuvvetlendirir. Millî bayramlar ise bir milletin, bir topluluğun coşkulu günlerinde, genelde kazanılan bir zafer sonrası ortaya çıkan bazen de uluslararası boyut kazanan sosyolojik olaylar olup, millî hayat üzerinde etkili olan o zaferleri hatırlatarak toplumu, o olayların tarihleşmiş heyecanına geri götürür, düşündürür, sevindirir. Bu noktada millî bayramlar milletin mazide yaşadığı üzüntü ve sevinçlerde birlik olması suretiyle milletleşmesine ve ortak millî tarihine bağlanmasına katkıda bulunurken, mevcut rejime ve iktidar anlayışına meşruluk kazandırmayı da sağlar. Kısacası, millî bayramlar bir devletin ve milletin kimliğini gösteren tarihi günler olduğundan önemlidir.

Milletleşme ve ulus devletin gerçekleşmesi, vatandaş ve devletin bütünleşmesi, millî şuurun oluşması için cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim, tarih ve dil alanında çalışmalar yapılmış, bu amaca ulaşmada millî bayramlar, törenler, anıtlar önemli katkıda bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihten itibaren kutladığı resmî törenleri ve millî bayramları eğitim açısından dönemselleştirdiği görülmektedir. Nutuk'taki tarihsel anlatıya göre büyük bayram olarak kabul gören günlerin kronolojik sıraları şöyledir: İlk olarak 19 Mayıs 1919'da Atatürk Samsun'a çıkar, sonra 23 Nisan 1920'de TBMM açılır, daha sonra 30 Ağustos 1922'de Büyük Taarruz sona erer ve nihayetinde 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilir. Kronolojisi böyle olsa da kutlamaların eğitimle yakından ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Okulların açılmasıyla ilk olarak 29 Ekim kutlanır. İkinci dönemde ise 23 Nisan ve 19 Mayıs kutlamaları yapılır ve okullar kapanır. 30 Ağustos'ta okullar kapandığından eğitim olarak öğrencilerin belleğinde etkili olmadığı düşünülür. Yani Türkiye'de millî bayramların kutlama günleri Mehmet Surur Çelepi'nin ifadesiyle kendi sıralı (diakronik) zamanlarından çıkarılıp başka bir zaman dilimine, eş zamanlı (senkronik) bir zamana aktarılmış olup bu sıralamayla kutlanmaya devam edilmektedir².

Bu çalışmada millî bayramların milletleşme ve çağdaşlaşma üzerindeki etkisi incelenerek, gerek hazırlanışı gerekse kutlanışı açısından 1925-1940 yılları arası Isparta örneği verilmiştir. Isparta'da Cumhuriyet Bayramı ve diğer millî bayram kutlamalarının nasıl yapıldığı, bu törenlerde hangi programların uygulandığı, programların içeriği hakkında bilgiler verilmiş, halkın kutlamalara ilgisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda o yıllara ait Isparta'da çıkan yerel gazeteler taranmış ve bayramların kutlanışı ile ilgili olarak arşiv belgeleri, talimatnameler ve bayram programları incelenmiştir. Tek partili dönemde süreli yayın organı olarak Isparta'da haftanın Çarşamba günleri çıkan ve ilk olarak 4 Nisan 1923 yılında yayın hayatına başlayan resmî vilayet gazetesi Isparta'nın³ bulunabilen ilk sayıları 1925'te başlamakla birlikte, her sayısına -gerek tarihin eskiliği gerekse de o zamandan günümüze ulaşan bazı sayıların okunamaz hale gelmesi nedeniyle- ulaşılamamış ya da ulaşılabilenler okunamamıştır. Isparta gazetesinin yanı sıra Isparta Halkevi dergisi olan ve 1934'te yayımlanmaya başlanan Ün Dergisi'nden de faydalanılmış, her ne kadar 1930'lu yıllarda Emrullah Ültay'ın sahibi olduğu "Gülyurdu" gazetesinin çıktığı bilgisine⁴ ulaşılmış ise de gazetenin günümüze ulaşan herhangi bir sayısı bulunamamıştır.

Milletleşme ve Çağdaşlaşmada Millî Bayram Kutlamalarının Rolü

Herhangi bir millet iyi bir hatırasını kendi hislerinin bütün kuvvetiyle kutladığında, gözleri mazisine dönmüş olur. Aslında bu tam olarak böyle değildir. Gözlerini maziye döndüren bir millet, gerçekte tüm hissi gücüyle geleceğine yönelmiş olur. Mazinin ihyası, istikbalin temini kaygısını ve hatta azmini taşır. Milletler için iki zaman vardır. Mazi ve istikbal. Hal, yani bugün şu andır. Milletlerin hayatları hep mazilerinden yoğrulur ve istikballerinde şekillenir. Millet mazisine dönerek istikbalini takviye eder. Ortak tarih şuurunun ortaya koyduğu millî kültür sahibi bir millet, bayramlarını kutlayarak hem kendi kimliğini hem de vatanım dediği coğrafyasını kimliklendirmiş olur. Bayramlar aynı zamanda milletin hafızasını canlı tutarak, geçmişle bağlarını sağlamlaştırır, gelecekteki kuşakları geçmişleriyle birleştirir ve milli tarih şuuru verir. Millî bayramlar, düzenli tekrarları ile kimliği koruyan bilginin aktarılması ve böylece kültürel kimliğin yeniden üretimini üstlenme işlevini yüklediklerinden milletçe hatırlamayı en

² Çelepi, 2020:41.

³ Isparta, 2 Haziran 1937.

⁴ Isparta, 17 Şubat 1937.

iyi sağlayan vasıtalarından biridir. Hangi şekilde kutlanırsa kutlansınlar, ortak yaşanan bir zamanı yansıtırlar⁵.

Bayramların nasıl ve ne zamandan itibaren kutlandığını bilmek de oldukça önemlidir. Ülkelerin tarihsel olarak geçirdikleri evreler ve önemli günleri o ülkelerin millî bayramları olmuştur. Türkiye’de de özellikle Millî Mücadele dönemi olayları millî bayram günlerini oluşturmuştur. Osmanlı Devleti’nin çok uluslu yapısı gereği herkesin Türk topraklarında bayramları var iken, Türk milletinin millî duygularını heyecanlandırıp gurur verecek bir millî bayramı yok idi. Zaten buna gerek de yoktu. Çünkü tarihi ve tarih görüşünü değiştiren, bayramlar kutlanmasını gerektiren büyük felaketler ya da büyük inkılaplarla Osmanlı Devletinde 19. yüzyıla kadar pek karşılaşılmamış, aksine uzun bir barış ve huzur devri yaşanmıştır. Bu açıdan hayatı ve geleceği için pek endişe duymayan toplum, sanki değişmez bir hayatın içinde sakin bir hayat yaşamıştır. Ancak 19. yüzyılda savaşlarda alınan mağlubiyetlerin artmasıyla bu durum yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu büyük bir medeniyet halinde Viyana’ya kadar genişlemiş ancak sonrasında çekile çekile tekrar Sakarya kıyılarında müdafaaya mecbur kalmıştır. Osmanlı Devleti’nin gücünü kaybettiği bir dönemde, II. Meşrutiyet sonrası uyanan Türk milliyetçiliği ile birlikte, toplumu canlandırıp katılımını sağlayarak, onu heyecanlandırmak ve millî duyguları gelecek nesillere aktarmak amacıyla Osmanlı Devleti’nde de ilk kez millî bayram kutlaması başlamıştır. Bu bayram, 8 Temmuz 1909’da “Her sene 10 Temmuz tarihinin Ayad-ı Resmîye-i Osmaniyeden Addine Dair” 93 numaralı kanunla 1909’dan itibaren kutlanmaya başlanan “İyd-i Milli-yi Osmani” yani “Hürriyet Bayramı”dır⁶. Ancak bu bayramın “siyasi bir anlam taşıdığı düşünülerek tüm milleti kucaklayacak bir millî güne ihtiyaç duyulmuş, bu sebeple Osmanlı aydınları ve Darülfünun öğrencilerinin katkısıyla, milletin şanlı tarihini ifade eden ve millete mazisinden ilham alarak yeni bir atılımı başlatmasını sağlayacak heyecanı kazandırmak amacıyla 30 Aralık 1913’ten başlayarak 1923’e kadar devam eden” ‘İstiklâl-i Osmanî Günü’ kutlanmaya başlanmıştır⁷. Öğrencilerle birlikte Türk Ocaklı gençlerin liderliğinde çeşitli cemiyet ve kuruluşlarında katılımıyla büyük bir merasim ve yürüyüşle gerçekleşen bu bayram, 1913 sonrası tüm ülke çapında ve devlet erkânının katılımıyla ve organizasyonu ile kutlanmıştır⁷.

İyd-i Millî Osmanî ile birlikte Osmanlı Devletinde millî bayram olgusu resmî kimlik kazanmıştır. O yıllarda millî heyecanı taze tutmak, işgallere karşı milleti hazırlamak ve millete millî şuur kazandırmak amacıyla Mustafa Kemal Paşa, böyle günlerden faydalanarak çeşitli devletlere protesto telgrafları göndermiş, milletin hakkını aramıştır⁸. Bu noktada O, cumhuriyetten önce de millî günlerin kutlanmasından istifade ederek, milletin istiklalini koruma mücadelesini kazandıracak ruhu Türk tarihinin derinliklerinde aramıştır. Varlık olarak bir milletin kendi mazisinin iyi taraflarından kuvvet, kötü taraflarındansa sadece ibret alması gerektiğini düşünen Mustafa Kemal Paşa, kendi varlığına kuvvetle bağlı bir milletin mazisini iyi öğrenmesini, mazisinin kuvvetli tarafından istifade ile beraber ibret alınacak zayıf ve bozuk taraflarını da düzeltmesi gerektiğine inanmıştır⁹.

1923’ten sonra ise Atatürk, tarihin rejim bakımından faydaları üzerinde durmuş, kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti devletini mazide temellendirmek ve tarihe bağlamak suretiyle, mevcut rejime ve iktidar anlayışına meşruluk kazandırmak, özel bir mana vermek isterken yine millî bayramlardan faydalanmak istemiştir. Bu durum her yeni rejimde vardır. Çünkü her yeni şey sağlamlığını, doğruluğunu ve meşruluğunu tarihte aramıştır. Atatürk ilk olarak Türk milletini, özellikle Osmanlı’nın son yüz yılında içine düştüğü psikolojik durumdan kurtarmak ve çağdaşlaşmanın ön şartlarını hazırlamakla işe başlamış, O’nun liderliğini kabul eden Türk milleti yabancı hâkimiyetine karşı maddi ve manevi millî olan tüm kaynaklarıyla bir Milli Mücadele kazanarak önce istiklalini ve kimliğini kurtarmıştır. Sonrada Cumhuriyet ilan edilerek millete siyasi şahsiyet kazandırılmıştır¹⁰. Millî bayramlardan anlaşılması gereken şey; takvim yapraklarında veya resmî dairelerde protokol haline gelen günler olması değil, toplum nazarında daimi bir ihtiyacın ifadesi olmalarıdır. Bu vesileyle millet yaptığı işlerden her geçen yıl gurur duymak suretiyle gelecekte yapacağı hamleler için de kendinde kuvvet bulur. Atatürk; “*Türk*

⁵ Çelepi, 2020.

⁶ İlyas, 2018:203.

⁷ Şahingöz, 1999:195. Bunun dışında Osmanlı Devletinden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti’nde de bir süre 23 Temmuz bayramı ayrıca Tayyare Şehitleri İhtifali, Lozan Günü ve Hatay’ın Türkiye’ye katılımından sonra Hatay Bayramı kutlanmıştır. Sonraları 23 Temmuz Bayramı, Lozan Antlaşması’nın yıl dönümü kutlamalarının gölgesinde kalmıştır.

⁸ Şahingöz, 1999:198.

⁹ Nadi, 1936.

¹⁰ Kodaman, 1999.

milleti tarihinle öğün, çünkü senin ecdadın medeniyetler kuran, devletler, imparatorluklar yaratan bir mevcudiyettir”, “ Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları ortaya çıktıkça, Türk çocukları kendileri için gerekli hamle kaynağını o tarihte bulabilecekler”¹¹ demiştir. Gelecek nesillere bu duyguyu ve şuuru veren şüphesizdir ki tarih ilmidir. Büyük inkılaplarla, büyük felaketlerle ve buhranlarla ilerleyen ve değişen tarih ilmi, milletlerin millî hafızasını canlı tutar. Mazisini hatırlamaktan çekinen milletlerin gelecek hakları yoktur. Tarihi sadece hatırlamak da yetmez, aynı zamanda ona sahip çıkmak ve onu ihya etmek (diriltmek) gerekir. Bunu da vatanına, milletine, halkın inanç ve değer sistemlerine saygı duyan aydınlar yapabilir. Bu sebeptendir ki hem aydınlar hem de ülkeyi yönetenler, milletine hizmet etmek için bayramlarla halkı bilgilendirirler, maziye hatırlatırlar, bugünün ve geleceğin inşasını mümkün hale getiren mazideki ecdadın fedakârlıklarını ve başarılarını yâd ederler¹².

Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923'te ve bir yıl sonraki yıl dönümünde halkın geniş katılımıyla gerçekleşen coşkulu kutlamalar, 29 Ekim ve 23 Nisan gibi önemli günlerin millî bayram olarak kabul edilmesi ve kutlanmasının gereğini ortaya koymuş, bunun için yönetmelikler kabul edilmiş¹³, kanunlar hazırlanmış¹⁴, programlar¹⁵, tedbirler ve talimatnameler¹⁶ belirlenmiştir. Atatürk Nutuk adlı eserinde cumhuriyetin ilanı karşısında halkın duyduğu sevinç şöyle dile getirmektedir: *“Efendiler, cumhuriyetin ilanı bütün milletçe mucibi sürur oldu. Her tarafta parlak tezahürat ile ilanı şâdümânî edildi”*¹⁷. Cumhuriyetin ilanına şahit olan Enver Behnan Şapolya, o kutlu günü şu cümlelerle aktarmaktadır:

“Halk meclisin önünde dolu idi. Cumhuriyetin ilanını ve Atatürk'ün cumhur reisi olduğunu duyunca coştı ve sevinç ve heyecan içinde Ankara'nın dar sokaklarına daldıkları zaman, meclisin arkasında hazırlanmış olan toplar ateşe başladılar. Yüz bir parça top devam ediyor¹⁸, Türk ulusuna cumhuriyeti ilan ediyordu”¹⁹.

1924'ten itibaren millî bayramların değerlerinin memleketin her köşesine yayılması ve bayramların anlamının halka öğretilmesi için cumhuriyet hükümetleri ve aydınlar yoğun bir çaba içinde olmuşlardır. Bu noktada açılan Halkevlerine de büyük görevler düşmüştür²⁰. Millî bayramlar içerisinde Atatürk için Cumhuriyet bayramının ayrı bir anlam ifade ettiğini, manevi kızı Sabiha Gökçen şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Cumhuriyet Bayramı geldi mi, daha doğrusu yaklaştı mı, köşkü büyük bir heyecan dalgası kaplardı. Hiçbir bayramda Atatürk'ün bu derece neşeli, sevinçli ve yerinde duramaz bir halde olduğunu görmemişimdir. (...) Kendisini sadece bu kutsal günün anlam ve önemine verirdi. 29 Ekim olduğunda herkesten önce kalkar, en özel tören giysilerini giyer, bunu yaparken de dudaklarından çok sevdiği türkülerini eksik etmezdi”.

Çankaya Köşkü'nün kütüphane görevlisi Nuri Ulusu ise şunları aktarmaktadır:

“Atatürk dini ve resmi tüm bayramlara karşı duyarlıydı, ama Cumhuriyet Bayramı'nın onun için ayrı bir özelliği vardı. O gün başka duygular taşır ve heyecanını da hepimize belli ederdi. Bayramdan bir gün evvel hazırlanmaya başlardı. 29 Ekim'den bir gece evvel, yani 28 Ekim gecesi sofrada çok hafif bir kadeh içki alır ve sohbetini kısa keser; erkenden odasına çekilir ve yatar. Yine bir gün evelden

¹¹ Kocatürk, 1984.

¹² Kodaman, 1999.

¹³ CDA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Yer No: 13-23-19.

¹⁴ CDA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Yer No: 12-62-13.

¹⁵ CDA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Yer No: 20-53-16.

¹⁶ Millî bayramların özellikle de köy halkı tarafından bilinmediği ve bu günlerin halka öğretilmesi için alınması gereken tedbirler hakkında Trakya Umumi Müfettişliği, CHP Kâtibi Umumiliğine bir tahrirat sunmuştur. Müfettiş, köy halkına Zafer bayramı ve millî bayramları sorduğunda köylü ne olduğunu bilmediğini söylemiş, cumhuriyet çocuklarının böyle günleri bilmeleri gerektiği ve millî bayramların değerlerinin artırılması ve memleketin her köşesine yayılması için tedbirler alınması gerektiğini, bunun içinde günler öncesinden bayramın yaklaştığının halka hatırlatılmasını ve “Millî bayramı kutlayana ne mutlu” gibi cümlelerin kullanılmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca köy odalarına bayramla ilgili camlı levhaların bastırılması, köy öğretmenlerinin bayram öncesinde birkaç kez köylüyü toplayıp bayramın önemini anlatması şeklinde tedbirlerde uygun görülmüştür. CDA, Fon Kodu: 490.10.0, Yer No: 1436-746-3.

¹⁷ Atatürk, 1997:815.

¹⁸ 29 Ekim 1923'te Kazım (Orbay) Paşa, o gece top atılarak cumhuriyetin ilanını kutlamak emrini almış ve yerine getirmiştir. Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, Kral Matbaası, İstanbul, 1984, s.380. Cumhuriyetin ilan gününde tüm yurttaki 101 pare top atışı yapılmış kararlaştırılmıştır. CDA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Yer No: 11-48-17. Osmanlı Devletinde de zaferler ve donanmanın sefere çıkışı gibi olaylar top atışıyla kutlanmıştır. Demo Ahmet Aslan, *Cumhuriyet'in Törensiz Meşruyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Millî Bayramlar (1923-1938)*, Ankara Üniv. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011, s.152.

¹⁹ Gümüşalan, 2020:1278.

²⁰ CDA, Fon Kodu: 490.1.0, Yer No:1436-746-3.

çalışma odasında veya kütüphanede, ertesi gün törende ne konuşacağını, neler söylemesi gerektiğini, küçük notlar halinde toplar, sonra da hepsinin ortak noktasını tespitle, konuşmasının ana hatlarını çıkarırdı. Bayram günü Köşk'ten, Meclis'teki tebrik merasimi için çoğunlukla öğle vakti çıkardı. Gececeği yollarda güvenlik önlemleri alınır; makam arabası, sepetli motosiklet kullanan polisler tarafından korunurdu. (...) Öğleden sonra, geçit resmini izlemek üzere hipodrom ya da stadyuma geçirdi. Akşam vakti ise Ankara Palas'taki ziyafet ve baloya katılır, gecenin ilerleyen saatlerinde Orduevi ve Halkevi Balolarına uğradığı da olurdu; Çankaya Köşkü'ne çoğunlukla sabahleyin dönerdi"²¹.

Cumhuriyet bayramı önemliydi, çünkü cumhuriyet rejiminin içerdiği anlam önemliydi. Siyasal iktidar kaynağını ve gücünü millettten alıyordu ve bu da onun yönetilenler tarafından meşru olarak kabul edilmesini sağlıyordu. Cumhuriyet aynı zamanda, rejim inkılabını ve medeniyeti ifade etmekteydi. Nitekim Atatürk yaptığı konuşmalardan birinde cumhuriyeti şöyle ifade etmekteydi:

*"Bağımsızlık, milletleşmek ve zaferin temellerinden doğup yükselen Cumhuriyet, dört yıl içinde yılmayan bir düzenleme ve geliştirme ile ne denli sağlam temellere oturtulmuş ve aziz Türk milletinin nasıl candan aradığı bir devlet biçimi olduğunu ortaya koydu ve kanıtladı", "Cumhuriyetin içte ve dışta siyasası gelecekte de haysiyet, güç ve dürüstlikle Türk milletinin yeteneklerini onun refah ve gelişmesi yoluna yöneltmek ve toplamakla seçkinlik kazanacaktır"*²².

İşte bu sebeple Cumhuriyet bayramı kutlamalarının çok yoğun ve coşkulu bir şekilde gerçekleştirilmesi için her türlü çaba gösterilmiş, halkın kutlamalara katılımını sağlamak ve Cumhuriyet ideolojisi ve kazanımlarının halka anlatılması amaçlanmıştır. Halkın geniş katılımıyla gerçekleşen bayramlar, siyasal iktidarın meşruiyetini kuvvetlendirmiştir²³. Özellikle de 1933 - 1945 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin talimatları ile tüm yurttan şehir, kasaba ve köylere varıncaya kadar bayram kutlamaları belli bir plan ve program dâhilinde yürütülmüştür. Her vilayet CHP Genel Sekreterliği'nin talimatları çerçevesinde, vilayet imkânları dâhilinde bayram kutlamalarını organize etmiştir. Halkın katılımına büyük önem verilen bu kutlamalarda devlet-millet bütünleşmesinin sağlanması, yapılan inkılapların halka benimsetilmesi ve çağdaş Türkiye'nin sağlam adımlarla yoluna devam etmesi gerekliliği vurgusu yapılmıştır²⁴. Cumhuriyet bayramlarını milletleşme ve çağdaşlaşma noktasında yeni bir toplum ve insan tipi oluşturma vasıtası olarak değerlendirmek de mümkündür. Özellikle halkevlerinin bayramda gerçekleştirdiği faaliyetlerin çocukların zihninde yer etmesi sağlanmak istenmiştir. Bayram gecesi gerçekleştirilen cumhuriyet balolarının ise ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu bu balolarda kadının erkekle eşit haklara sahip bir yurttaş olduğu gösterilmek istenmiştir. Tümgeneral Turhan Olcaytu bu konudaki bir anısını İrmak Aydedim'e şöyle aktarmıştır:

"Cumhuriyet balolarının felsefesi çağdaşlaşma idi. 1925 ya da 1926, cumhuriyet bayram olarak kutlanıyor, ablam Malatya'da kutlanan o bayramda kadınların ilk defa baloya şapka takarak geldiklerini anlatmıştı. (...) Babam cumhuriyetin ilk öğretmenlerinden. Malatya'nın köylerine giderdi. Kadın evinden çıkmış, erkekle bir cemiyete girmiş, kadın erkekle aynı masada oturmuş, inanılır gibi değil. Bunlar büyük şeyler. Kadının itelendiği, nüfus sayımına bile alınmadığı dönemlerden böyle bir döneme gelmek büyük başarıydı". Ayrıca cumhuriyet bayramları, öğrencilerle birlikte ailelerinde sosyalleşmesini sağlamış, cumhuriyet vatandaşı olma bilincini, cumhuriyete olan sevgiyi ve sahiplenme duygusunu pekiştirme görevi yapmıştır²⁵. Cumhuriyet bayramı sadece bir yıldönümü değil, Atatürk'ün kutsal emanetinin tüm millet tarafından teslim alınma merasimi olarak kabul edilmiştir²⁶.

Cumhuriyetin ilanı kadar önemli olan ve millî bayram olarak kabul edilen önemli bir gün de cumhuriyetin temellerinin atıldığı gün olarak da kabul edilen TBMM'nin açıldığı 23 Nisan'dır. 23 Nisan, Türk istiklal ve inkılap tarihinde herhangi bir başarı ya da zaferin değil, hürriyet ve istiklalini korumak için dünyaya isyan eden bir milletin yeniden kurduğu bir devletin siyasi, içtimai ve hukuki

²¹ Aslan, 211:31.

²² İnan, 1999:240.

²³ Siyasal rejimlerin millî bayramlar ve törenlerle meşruiyetlerini sağlamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız Sanem Yamak, "Meşrutiyetin Bayramı: "10 Temmuz İ'd-i Millisi", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:38, Mart 2008, ss. 323-342.

²⁴ Haykır&Çevik, 2014:331.

²⁵ Aydedim, 2004:72.

²⁶ Bolat, 2012:88.

esaslar dairesinde başlangıç günü olarak kabul edilmektedir²⁷. Bu bayram, Cumhuriyetin ilk yıllarında Çocuk Bayramı ve Çocuk Haftası etkinlikleriyle iç içe kutlanmıştır. Bunun sebebi, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 1929'da 23-30 Nisan günleri arasını, Çocuk Haftası olarak kabul etmesidir. Gerek Balkan savaşları gerekse I. Dünya Savaşı sonrası pek çok çocuk yetim kalmış, sadece Osmanlı'da değil savaşan tüm ülkelerde doğum oranları azalmıştı. 1923'te yaklaşık 13 milyon olan Türkiye nüfusunda ülke öksüz, yetim, aç ve bakımsız çocuklarla doluydu. Bakıma muhtaç yetim çocukların yaşesi, hükümet için mali bir sorun oluşturuyordu. Lozan Anlaşması'nın imzalanacağı gün, şehit çocukları için yardım günü olarak kabul edildi. Hâkimiyet-i Milliye Bayramı kutlamalarından gelir sağlamak amacıyla, 23 Nisan 1923'te Himaye-i Etfal Cemiyeti Pulu çıkarılırken, 1924'te ise, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi "Bugün yavruların rozet bayramıdır" başlığını atarak, alacakları rozet karşılığında halkı, Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bağış yapmaya çağırıyordu. Hürriyet veya Ramazan Bayramı gibi günlerde, kâğıt veya madeni rozet dağıtarak, halktan para toplamak Cemiyetin gelir elde etme yollarından biriydi. Türkiye'de meydana gelen çocuk ölümü oranları, Cumhuriyetin ilk yıllarında oldukça yüksekti. Üstelik nüfus azlığı, ulusal güvenlik açısından da olumsuz bir durumdu. Atatürk döneminde çocuk doğum hızını arttırmak, doğan çocukları sağlıklı bir şekilde yetiştirmek için, Sıhhat ve İctimai Vekâleti ile Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne büyük görevler yüklenmişti. Cemiyet, 1926'da aldığı bir kararla, Meclisin açılış yıldönümünü, Çocuk Günü olarak kabul etti²⁸. Bunun en önemli sebebi, çocukların ülkenin yarını olacağı gerçeğiydi²⁹. 1927'de ise 23 Nisan, Çocuk Bayramı olarak kabul edildi. Mustafa Kemal Paşa, aynı yıl yapılacak bayram töreninin sevinçle kutlanmasını istedi. Türkiye, bundan böyle 23 Nisanları, Millî Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı olarak kutlamaya başladı. 23 Nisanlarda, çocuklara yönelik yapılan etkinliklerin yapılmasının yanı sıra TBMM'nin açılış gününe dair konuşmalar yapılması, Millî Mücadele dönemine ait şiirler ve mümkün olan yerlerde temsiller verilmesi, Fırka Kâtibi Umumiliği tarafından tavsiye edilmişti³⁰.

TBMM'nin millî bayram olarak kabul ettiği günlerden biri de 30 Ağustos Zafer Bayramıdır. 1 Nisan 1926'da 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi, ordu ve donanmanın Zafer Bayramı olarak kabul edilmiştir. Atatürk zaferin anlamını şöyle ifade etmektedir:

*"Efendiler, Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son safhası olan 30 Ağustos Muharebesi Türk milletinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Tarih-i millîmiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Türk milletinin burada izhar ettiği zafer kadar netice-i kat'iyeli ve bütün tarihe yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekle kat'i tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyorum"*³¹.

Kara, deniz ve hava kuvvetlerince kutlanacak bu bayram gününde, tüm resmî daireler ve okulların tatil edilmesi; Millî Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan bir program dâhilinde Dumlupınar'da askeri tören gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır³². Tarihte pek çok meydan muharebesi yaşanmıştır ancak bunlardan askeri, siyasi, içtimai kesin netice elde edileni pek görülmemiştir. I. Dünya Savaşı bile sadece askeri ve siyasi neticeden ibaret kalmıştır. Dumlupınar Zaferi –ki bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın başkomutanlığında kazanıldığı için bir adı da Başkomutanlık Meydan Muharebesidir- Atatürk'ün yukarıdaki cümlesinde de izah ettiği üzere kesin neticesi olan bir savaştır. Tarihte sadece doğru düşünülmüş bir harekât planı olan savaşlar kesin olarak neticelenmiştir. Dumlupınar meydan muharebesi de mükemmel bir plana göre yapılmıştır³³. Bu bayram aynı zamanda Tayyare Bayramı olarak da kutlanmıştır. Türk Tayyare Cemiyeti, uçak sanayisinde dev adımların atılıp, hava sahası güvenliğinin önem kazandığı iki dünya savaşı arası dönemde, 16 Şubat 1925'te kurulmuştur. Bu yıllarda hava tehlikesi, düşman uçaklarının yangın, tahrip ve zehirli gaz bombalarıyla şehirlere saldırması şeklindeydi. Her ne kadar cephanelik, depo ve fabrika gibi hassas binaların etrafında ağaç yetiştirerek tedbir alınsa da, saldırı uçaklarının tek hedefi askeri tesisler değildi; hükümet merkezi, tarla ve imalathane gibi mekânlar da bir savaş halinde, siyasi ve iktisadi hedef haline gelmişlerdi. Halkın ise olası saldırılara karşı kendini koruyabilmesi için havadan gelebilecek tehlikeleri iyi tanınması

²⁷ Cumhuriyet, 24 Nisan 1932.

²⁸ Aslan, 2011.

²⁹ Daver, 1934:4.

³⁰ Aslan, 2011.

³¹ Karal, 1998:92.

³² Aslan, 2011:118.

³³ Daver, 1933:4.

gerekiyordu. Ancak o dönemde, Türkiye'nin elindeki silah ve uçak sayısı oldukça zayıftı; üstelik yeni uçaklar alabilecek zengin bir bütçeye de sahip değildi. Bu nedenle her 30 Ağustos günü şehir meydanlarında tayyare rozetleri dağıtılarak, Cemiyet adına bağışlar toplanıyordu. Nitekim halkın havacılığa olan ilgisini canlı tutabilecek en önemli araç, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de propaganda idi. Zafer ve Tayyare bayramlarında yapılan uçaklara ad koyma töreni, Cemiyetin kullandığı propaganda araçlarından biriydi³⁴. Nitekim gazetelerde "Tayyareye yardım en birinci vatanî ve millî borçtur" satırlarıyla halk yardıma davet edilmekteydi³⁵. Uçak alabilecek kadar bağış yapan şehir ve kasabaların isimleri "Ad Koyma Töreni" adı altında uçakların ismi olmaktaydı. Türk Tayyare Cemiyeti havacılığın gelişmesi için pilot ve makinistte yetiştirmekteydi³⁶.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı'nın resmi bir bayram olarak kabul edilme süreci ise diğer bayramların kabul edilme süreçlerinden farklılık arz etmektedir. 1926 yılına kadar kanunlarla belirtildiği üzere üç millî bayram mevcuttu. Ancak 19 Mayısın ulusal düzeyde kutlanan bir bayram olarak kabul edilmesinde başta doğrudan milletin kendisi olmak üzere birçok farklı unsur rol oynamıştır. Bunlardan ilki Samsun halkıdır. Samsunlular 19 Mayıs 1919 gününü Samsun'a ayak basan Atatürk'ü anmak için yerel bir bayram olarak "Gazi Günü" adı altında 19 Mayıs 1926'dan itibaren kutlamıştır. Ancak Samsun kenti ve bölge halkı, bu bayramın millî bir bayram olarak kutlanması gerektiği fikrini savunmuştur. Bir diğer unsur ise Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı 19 Mayıs gününün Atatürk günü olarak kabul edilmesi amacıyla Güneş Kulübünün yaptığı teklif olmuştur. Bu teklif, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı merkezince karar altına alınmış ve 1935 yılındaki kutlamalar tüm Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında Türk Spor Kurumu'nun bu konudaki önerisinin de 19 Mayıs'ın ulusal düzeye taşınma sürecine büyük bir katkı sağladığı söylenebilir. Böylelikle gerek Samsunluların uzun yıllar süren girişimleriyle, gerekse de Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ve Türk Spor Kurumunun önerisi sonucu Atatürk ve İç İşleri Bakanlığı'nın da devreye girmesi üzerine 20 Haziran 1938 tarihinde "Gençlik ve Spor Bayramı'nın" kutlanması Meclis tarafından yasalaştırılarak kabul edilmiştir. Samsunluların on iki sene boyunca yerel bir bayram olarak kutladıkları bu bayram devam eden senelerde yurt genelinde büyük bir coşkuyla kutlanmaya başlanmıştır³⁷.

Isparta'da Millî Bayramların Kutlanması (1925-1940)

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Konunun tarihsel sınırları belirlenirken, Atatürk döneminde Isparta'da yapılan bayram kutlamaları esas alınmıştır. Isparta gazetesinden Isparta halkının, bu yıllar arasında Türkiye'de gerçekleştirilen inkılâp ve gelişmeleri yakından takip ederek desteklediği anlaşılmaktadır. Yapılan bu destekler bayram kutlamalarında coşkulu bir şekilde kendisini göstermektedir. Türkiye'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları resmen 1925 yılında başlamıştır. Bütün Türkiye'de olduğu gibi Isparta'da da 1925 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yapılmıştır. Ancak kutlamaların nasıl yapıldığına ilişkin olarak herhangi bir program ya da merasim bilgisine ulaşılamamakla birlikte, Isparta Gazetesi'nin 28 Ekim 1925 tarihli "Büyük Gün" başlıklı yazısında Cumhuriyetin anlam ve önemi; "*Türk'ün en mutlu ve en muazzaz bayramıdır. Büyük Gazimizin en büyük muvaffakiyetlerinden biri Türkün asırların istibdadı altında uyuşmuş sanılan kabiliyeti hakikiye ve seciyesini anlayarak ona layık olduğu idareyi tesis etmesi oldu. İşte tarihimizin bu kutlu günü şükran dolu bir kalp ile her Türk tesit (kutlamak) ederken gazilerimizi hürmetle, kahraman ve fedakâr şehitlerimizi de Fatihalarla yâd etmek din ve vicdan borcu bilmek tabiidir*" cümleleriyle belirtilmiştir.

27 Ekim 1926 tarihli Isparta gazetesinde 29 Ekim cumhuriyet bayramının büyük bir ihtifalat (tören) ile kutlanacağı; "*Üç sene önce aynı günde sabah güneş ufukta tepemize arz ederken hava tabakalarını yarıp titreten top seslerinin ilan edildiği emsalsiz saadet şu iki kelimenin nidası dâhilinde tecelli etmiştir: Türkiye Cumhuriyeti!*" cümleleriyle haber verilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında cumhuriyet bayramının nasıl kutlandığına dair ilk ayrıntılı bilgiye gazetenin 3 Kasım 1926 tarihli ve "*Büyük Bayram, Sonbahar Koşusu*" başlıklı yazısından ulaşılmaktadır. Adı

³⁴ Aslan, 2011.

³⁵ Isparta, 7 Eylül 1932.

³⁶ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1933.

³⁷ Başkaya&Yılmaz, 2018:3202, Uzun,2010:112.

geçen yazıda; Cumhuriyet bayramına tesadüf eden 29 Ekim Cuma gününün fevkalade bir merasimle tesit edildiği ve Isparta halkının her türlü şevk içinde çok kıymetli bir gün yaşadığı belirtilmekte, halkın kutlama için her türlü tezahüratla hükümet meydanında toplanarak nutuklar ve şiirlerle öğle vaktine kadar neşe içinde bulunduğu, Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal rozetlerinin dağıtılmasından sonra vilayette önceden belirlenen program dairesinde resmi kabul icra olunduğu ve öğleden sonra Tayyare Cemiyeti menfaatine Karaağaç mahallesi altındaki meydanlıkta düzenlenen sonbahar at koşusunun heyecanlı bir seyir ve temaşa gördüğü ifade edilmiştir. Sonbahar Isparta mukavemet koşusunun da yapıldığı bayram gününde birinci gelen jandarma Şükrü Çavuş'un Al atına 100, ikinci gelen Burdurlu jandarma Aloğlu Mehmet Efendi'nin kır atına 50 lira ve Isparta koşusunun rahvanı yürüyüş müsabakasında birinci olan jandarma mülazımı Tahir Bey'in al atı 75, ikinci gelen Burdurlu Ahmet oğlu Süleyman'ın atının 35 lira mükâfatı kazandığı ifade edilmektedir. Isparta'da bu tip spor ve müsabakalara itibar edilmediğinden şikâyetle yazı şöyle devam etmektedir:

“Koşuda nazarı dikkatimizi celp eden nokta-i esasiye için demek isteriz ki muhitimizin bu gibi müsabaka ve sporlar üzerine merakını biraz sönük görmekten teessür duymamak kabil olmuyor. Gönül isterdi ki seneden seneye artan bir nispette farklı cins at müsabakası gelsin, münakaşalar olsun, atların kişnemeleri afaki çınlatsın. Aslan gibi gürbüz pehlivanlar, gençler kuvvetlerini denesin. Malumdur ki eskiden ecdadımız atçılığa biniciliğe çok ehemmiyet vermişlerdi. Atı, silahı, haremi... Bunlar her ferd-i reşidin hayatta üç gurur ve istinat teşkiliydi. Isparta'da bir ev yoktur ki atı olmasın. Bütün yaz Perşembe günleri erkek, Cuma günleri kadın haradan atına binerler, umumi mesirelere giderek eğlence ve spor hayatıyla hem erkek hem dişi aslanlar gibi yaşarlardı. Bugün birçok medeni milletler, kuvve-i harbiyeleri meyanında tanklar ve sair muhtelif vesaiti harbiye-i saire ve seyyarenin mevcudiyetine rağmen yine kuvvetli atların ordularına temin ettiği faydayı azimeyi düşünerek ondan vazgeçmemişler, bilakis cinsi mezkûr ıslah etmek için büyük servetler ve emekler sarf etmekte bulunmuşlardır” cümleleriyle atın toplum hayatındaki önemine dikkat çekilmiştir.

Bayram gecesi ise çeşitli mevkilerde yapılan aydınlatmalarla adeta gecenin gündüze dönüştüğü belirtilmekte, sonra davullarla ve sazlarla şenliklerin neşe ve coşku içinde devam ettiği, Türk Ocağı heyetinin temsil ettiği piyes ile de gençlerin geç vakitlere kadar şevkle millî bir gece geçirdikleri anlatılmaktadır. 1927 yılı cumhuriyet bayramı kutlamaları hakkında bir tesidat programına ulaşılamamıştır. Ancak gazetede “Ehemmiyetli Günler” başlığı altında “29 Ekim Cumartesi günü Cumhuriyet Bayramıdır” ifadesi yer almaktadır.

1928 tarihine gelindiğinde cumhuriyet bayramı kutlaması hakkında yine ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür. Nitekim 31 Ekim 1928 tarihli Isparta gazetesinde Cumhuriyet Bayramı tesidatı ile ilgili olarak önceden bildirilen programa ve davetnamelere uygun şekilde 6. Fırka Kumandanı ve 6. Alay askerlik dairesi şubesi, jandarma komutan ve emir zabitanı, maarif, nafia, polis, müftü, belediye heyetleri, cemiyet ve halk mümessilleri, mekteplerin talebeleri ve etrafı dolduran halk ile sabah saat 09:30'dan itibaren hükümet meydanında vilayetçe gösterilen tertibat dairesinde herkesin yerini aldığı ve bu suretle şevk ve neşe içinde törenin başladığı ifade edilmektedir. Cumhuriyet kız mektebinin süslediği hürriyeti temsil eden üç otomobilin meydandan geçtiği, halkın bir vücut gibi hep beraber sevindiği bir manzaranın oluştuğu belirtilmektedir. Askeri bandonun konseri akabinde maarif heyeti orta mektebi Türkçe mualliminin cumhuriyetin kıymeti hakkında uzun bir hitabet verdiği, mekteplilerin bayramın anlamını anlatan manzumeler okuduğu, sonra da askeri kıtaat ve mektepliler, esnaf, cemiyet, meslek temsilcileri birliklerinin geçerek merasimin son bulduğu ifade edilmektedir. Vali ve vilayet erkânının 6. Fırka Komutanlığını ziyaretinden sonra saat 14:00'te orta mekteplilerin müsamereleri akşama kadar devam etmiştir. Gece ise askerler, halk ve mekteplilerden oluşan bir kafilenin tertip ettiği fener alayının meşalelerle hareket ederek hükümete, belediyeye, Halk Fırkasına, Türk Ocağına ve Daire-i Askeriyeye geldiği, İstiklal Marşı, Sakarya Marşı ve sair millî şarkılar söylendiği ifade edilmiştir. Bayram için belediyenin halkın eğlencesi için her türlü tedbiri aldığı ve gece yarısına kadar gelenlere ikramlarda bulunulduğu, ayrıca fırka karargâhında samimi bir aile balosu verildiği ve bu baloya iki yüze yakın davetlinin katıldığı gazetenin verdiği ayrıntılı bilgiler arasında yer almaktadır.

Cumhuriyet bayramı Isparta'da 1929 ve 1930 yıllarında da kutlanmış olmalıdır. Ancak bu tarihli gazetelerin Ekim ve Kasım sayılarına ulaşılamamıştır.

Her bayram gününde olduğu gibi 1931 yılı cumhuriyet bayramı için de Isparta gazetesi “Daha büyük bir sevinç içinde geçmiş ve her senenin fevkinde tesit edilmiştir” cümlesiyle bayram programını açıklamıştır. Çarşı yine baştanbaşa donanmış, belediye uygun mahallere tasviri Gazi ve tak-ı zaferler kurdurmuştur. 09:30’da başlayan bayram programı, önceki senelerin tekrarı şeklinde gerçekleşmiştir³⁸.

1932 yılına gelindiğinde “Büyük Cumhuriyet Bayramının Şenliği” başlığında yine her yıl olduğu gibi çarşının bayraklarla donatıldığı, hükümet meydanının ampullerle bezendiği, programa uygun olarak saat 09.45 te vilayet makamında bayramlaşma ve kabul merasimi bittikten sonra hususi ve ihtiyari olarak fırka kumandanlığına gidilerek orada karşılıklı kutlamalar yapıldığı, sonra da hükümet meydanına gidilerek, meydanlıkta toplanan kadın erkek tüm halkla birlikte mızıkanın marşını müteakip şenliklerin başladığı belirtilmektedir³⁹.

1933 yılı, cumhuriyet bayramı kutlamaları açısından önemli bir yıldır çünkü 1933 Cumhuriyetin ilanının 10. yıldönümüdür. Dolayısıyla cumartesi gününe tesadüf eden cumhuriyetin 10. yıldönümü önceki senelerden çok üstün bir surette kutlanmıştır. Bunun sebeplerini Isparta gazetesinin uzun yıllar müdürlüğünü ve başyazarlığını da yapmış olan Mehmet Ali Tütüncü “Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümünü Yüksek ve Görülmemiş Bir Şekilde Kutlamak İsteyişimizin Sebepleri...” başlıklı yazısında şu satırlarla aktarmaktadır:

“Bu ay bütün millet yani bütün Türk vatani hazırlanıyor, her fert kendi kudreti nispetinde cumhuriyet idaresinin 10. Yıldönümünü kutlulamak azmi ile şahlanmıştır. 29 Ekimde yani tam on gün sonra üç gün üç gece şavkı, rengi, heyecanı, manası art arda devam etmek üzere taşkın bir sevinçle bayram yapacağız ki, bunu herkes bilmiş ve işitmiştir. Fakat bu umumi sevinç ve hazırlık nedir? Bu özlü, bu kahraman bu kudretler kaynağı olan Türk milleti cumhuriyet idaresinin ilanından önce kendi mukadderatına geleceğine kendi hâkim bir millet sayılamazdı.

Hatta incinmemiş bir izzeti nefse bile sahip değildik. Vatanımız vatansızlar elinde, idareimiz idaresizler elinde, her medeni haktan mahrum her yerde şakiler türemiş, her şeyimiz eğreti ve nihayet bütün diğer milletlerin ırgadı, esiri gibi idik... Kanunlarımız, gümrüklerimiz kendimizin değil, hatta kafamızın içindeki fikirler hatta düşünme kabiliyetlerimiz bile hakiki Türkün değil ve Türkçe de değildi. İşte biz bu halde idik... Gazi ki, o büyük kurtarıcımız ki, büyük zaferi Türkün asil ve temiz kanyla yarattı. O perişan Türk camiasına da, o ırgat, o esir, o her şeye boyun eğer gibi görünen Türk milletini cumhuriyet idaresine kavuşturdu ve bizi dünya tarihlerine bile yeni bir yol açan ve dünya âlimlerine ilmini değiştirten bir şekle koydu. (...) Bu doğan Türk milleti damarlarındaki kanın elektriklenmesiyle uyanarak dostlarımızla birlikte düşmanlarımızı da şaşırttı. İşte bu Türk milletinin doğuşu ve dünyayı şaşırtan harikaları yaratması on senelik bir işti. Bu on sene içinde yaptığımız inkılaplar bizi yalnız medeni dünya huzurunda yükseltmekle kalmadı, kıyafet, yazı, dil, kanun, inanış inkılaplarının muazzam manalarını anlayabilmek kolay değildir. Yekpareleşen Türk milletine irfanca, siyasetçe, sanayice bir Türk nazarıyla bakılmalıdır. Bu milleti ıstırabı bir, sevinci bir, maksadı ve gayesi bir, tek vücut olarak görmek ve bilmek lazımdır. İşte bu büyük bayramı kutlama vilayet komitesi son toplantısında şehrin ve köylerin, kasabaların ve bütün müessesatın, evlerin, ticarethanelerin, bayrak, ampul ve fenerlerle tezyini için icap eden tedbirleri almış ve hazırlıklar ilerlemiştir. Yeni cumhuriyet marşı bütün mekteplerde talim edilmektedir. Mektebi olan ve olmayan köylerde inkılabımızın esaslarını, cumhuriyetin faydalarını, halka açık bir dille anlatmak için halk hatipleri şimdiden seçilmiştir”.

Aynı tarihli gazetede “On Senelik Umran” başlıklı yazısında Nazif Tufan:

“Başlı başına bir tarih olan Gazimizin bu layemut eseri önünde her Türkün iftiharla göğsü kabarır. (...) Öteden beri vatan aşkıyla kalpleri çarpan Ispartalılar da üzerine düşen vazifeyi hakkıyla yaptı. Bin bir felaketlere göğüs gererek harap olan yurdu cennete çevirdi. Harap olan Isparta'nın on sene önceki haliyle şimdiki vaziyeti arasında yapılacak bir mukayese bunların söz değil bir eser olduğunu gösterir. Kısa zamanda bu yurttan üç fabrika yapıldı, iki sinema açıldı, park, Gazinin heykeli, büyük caddeler, çarşıdaki kâgir binalar, çeşmeler, orduevi, yapılan üç mektep ve yapılan yollar on senede gelişen sanayi ve ticareti göstermektedir” cümleleriyle Isparta'nın cumhuriyet dönemindeki kazanımları ve yapılan eserleri anlatmıştır.

³⁸ Isparta, 4 Kasım 1931.

³⁹ Isparta, 2 Kasım 1932.

Cumhuriyetin 10. yılı kutlamaları için hazırlıklar bir ay öncesinden başlamış ve kutlamalar üç gün ve üç gece (29,30,31 Ekim) devam etmiştir. Tesilat programı ise şu şekildedir:

“Birinci Gün,

Gündüz: programa uygun olarak öğle öncesi hükümet ve belediye önünde sabah 9.30 da askeri kıtalar, harp gazileri, ihtiyat zabıtları, jandarma ve polis kıtaları, mektepler, sporcular, millî kuruluşlar, esnaf cemiyetleri ve kadın erkek bütün halk ve atlı köylüler hükümet meydanında toplanmıştır. Vali ve 6. Fırka komutanı yerini alarak merkez kumandanının verdiği işaret üzerine bando istiklal marşını çaldı sonra da aynı işaretle tüm halk asker ve mektepliler 10. Yıl marşını okudular. Merasim duruşuna uygun olarak geçiş resmi yapıldı ve valiyi selamladılar. Halkımız büyük bayram şerefine giyindikleri tertemiz bayramlık elbiseleri ile bayramı kutlamakta idiler. Mekteplilerimizin her zamankinden daha üstün ve güzeldi. Esnaflar kendilerini ifade eden alet edevatlarıyla işlediklerini göstermiş, süslü ve sevimli otomobiller, vali beyefendiyi selamlayarak geçtiler. Öğle zamanı merasime ara verildi. Öğleden sonra mektepliler ve halk yine meydanda toplandılar. Yine İstiklal marşı ve cumhuriyet marşı okundu. Ateşli nutuklar söylendi ve Gazimizin parktaki önce anıtına çelenk konuldu. Saat 15:00’te önce orta mektebin sonra ilk mekteplilerin sergilerinin açılma merasimi yapıldı.

Gece: Saat 20:30’da yüz bir pare top atılmaya başlandı. İlk top sesinden sonra sesi işiten her Türk inkılap uğrunda canlarını verenlerin yüksek hatıralarına saygı olmak üzere bir dakika oldukları yerde durdular. Sonrasında fabrika düdüğü sesleri ile beraber fener alayına çıkıldı. Sayısız meşalelerle asker, mektepliler, halk harekete geçti. Saat 21:00’de Halkevi komitesi tarafından tertip edilen baloda memurlar ve güzide aileler toplanmışlardı. İncesaz takımının takdiminden sonra askeri mızıkada dans havaları çalmaya başladı. Muhtelif oyun ve eğlencelerden saat 00:02’ye kadar sürdü. Halkın büyük bir kısmı da cumhuriyet meydanında belediye tarafından hazırlanan davullar ve zurnalar karşısında millî oyunlarla geç vakitlere kadar oynayarak, fişekler atarak eğlendiler. Bu eğlenceler sabaha kadar devam etti.

İkinci Gün,

Gündüz: Mektepliler ve halk bir gün öncesinde olduğu gibi yine cumhuriyet meydanında toplandılar ve önce İstiklal Marşı sonra Cumhuriyetin 10. Yılı Marşı okundu. Hak Fırkası Reisi ve Ziraat Bankası Müdürünü müteakip iki muallim ve mektepli efendiler, nutuklar söylediler. Bunlar bitince Cumhuriyet Meydanında toprak lama merasimi yapılarak yapılacak yeni parkın temel atma merasimine gidildi. Öğleden sonra saat 14:00’te Halkevindeki konsere gidildi. Çok tatlı ve çok ahenkli parçalar dinlendi. Müteakiben temsiller ve konferanslar yapıldı. Konferanslar, temsiller akşama kadar her yerde devam etti. Halk eğlence yerlerinde eğlendi.

Gece: Saat 21:00’de ordu evinde mükellef bir balo verildi. Gece yarısından sonrasına kadar, mızıkada, danslar, her türlü eğlence büfenin leziz ikramlarıyla devam etti.

Üçüncü Gün,

Gündüz: Öğleden önce mekteplerde müsamereler devam etti. Öğleden sonra spor meydanında büyük bir kalabalık önünde Isparta Spor Kulübü ile Akıncılar tarafından bir maç yapıldı. Gürbüz Akıncılar 2-0 galip geldiler. Aynı günde ve muhtelif yerlerde halka konferanslar verildi. Kasabanın altı muhtelif içtima yerlerinde halk kürsüleri kurulmuştu. Buralarda muallimler verdikleri nutuklarla cumhuriyetimizin saadetini, geçen on sene zarfındaki muvaffakiyetleri, eserleri, inkişafı, bunların açık delillerini ve neticelerini halkın alkış tufanı arasında anlattılar.

Gece: Halkevinde halka mahsus müsamereler devam ederken, umumi mahallerde çalgular, eğlenceler, marş ve şarkı sedaları, sevinç ve heyecan sesleri afaki doldurdu. Caddelerde ufuklarımızı gündüze çeviren avizeler ve yaşanan heyecanı anlatmaya kelimeler yetmez. Tüm bu ulu şenlik ve coşkunlukta hiçbir kargaşa yaşanmadı. Sebebi; milletimizin cumhuriyet devrinde aldığı yüksek terbiye-i medeniyeden başka bir şey değildir. Bu büyük bayramda bir kez daha anlaşıldı ki, cumhuriyet idaresi, hükümet ve devlet idaresini millete aşılacak ve halkımızın bugünkü seviyesi hüürmet ve saygıya layık tecelli kemalini bulmuştur”⁴⁰.

⁴⁰ Isparta, 8 Kasım 1933.

Kutlamaların dışında 29 Ekim günü, Cumhuriyetin anlam ve önemi ile ilgili yazılar çıkmıştır. “Büyük Bayramımız” başlıklı yazıda:

“... Bizi zaferden sonra hak kazandığımız sulh havası içinde yaşatan, boynumuzdan kapitülasyonlar gibi birçok yabancı buyrukları çıkartan bizi tek mahkeme ve tek mektep düsturlarıyla bir taraftan medeni kanunlara kavuştururken bir taraftan da irfan yollarında ilerleten, ekincimizin alın terine acıyarak onu mültezim dedikleri ‘kan emen sülüklerden’ kurtarmak için aşar usulünü kaldıran, saray masraflarından Türk milletine yadigâr kalan borçları temizleten, eskiden efendi diye andıkları okumuşlarla köylünün birbirini anlayamayacak derecede dillerine kadar geçen ayrılıkları gidererek halk dilinin üstünlüğünü üstün kıldıran, Türke ana olacak Türk kadınına bütün haklarını ve vazifelerini kanun şeklinde öğreten, Türk parasının, Türk sermayesinin ve Türk’e para getirecek açık ve kapalı bütün kaynakların yabancı ellerde kalmamasını, yabancı ellere girmemesini yoluna koyduran, memleketi baştanbaşa demiryollarıyla süsleten, Türk milletinin dünya camiasında kuvvetini, hakkını, kabiliyetini ve mutlak istiklali olduğunu el âleme belleten, kabul ettiren millî bir varlığın başı da hep bugüne yaslanır, hep bugüne dayanır. (...) Biz geçmişin yalnız bize ait olan büyüklüklerini benimseriz. Her insanı yaşadığı devir yetiştirir. Fakat her insan yeni bir devir yaratamaz ki; işte mucize, harika, deha velhasıl bütün kudret bundadır. Bu günün nesli olan bizler dahi bir Türkün açtığı devrin çocuklarıyız” cümleleri ile başarılı inkılaplar özetlenirken, bu cümlelerin akabinde de cumhuriyetin kurucusu ve mimarı Atatürk ve O’na duyulan minnet ve saygı satırlara şöyle yansımıştır:

“On yıl öncenin bu gününden beri zaferlerin bizi kavuşturduğu toplu ve eksiksiz bir hâkimiyetin nimetleri içinde yüzüyoruz. Bu büyük günün değeri yıllar geçtikçe artar, manası anlaşılır. İşte bugün başlı başına bir sevda içinde cumhuriyet güneşini kana kana içerken, milli hâkimiyet bir mefkûre ve bir aşksa o mefkûrenin ve o aşkın timsali de ancak o vatan halaskarıdır. Eğer bugün dört tarafımız ışık, ufkumuz geniş, yolumuz doğru ise yanımızda yöremizde O, başımızda önümüzde O, biz bu yolda yürüdükçe rehberimiz olacak yine O dur”⁴¹.

Halil Hamit ise “On Yıllık Cumhuriyet; Türkün Engin Gücünü Tanıtır” başlıklı yazısında yapılan inkılapları şu cümlelerle değerlendirmektedir:

“(…) Saltanat hayat ve mevcudiyetini borçlu olduğu milletini bir katil gibi, bir soyguncu gibi arkadan vuruyordu. İşte aziz okuyucu, halk idaresini, milli hâkimiyeti, bir kelime ile büyük cumhuriyeti çekilen bu ıstırap ve felaket seneleri doğurdu. Bugün başımız yukarıda göğsümüzü gere gere dolaştığımız bu yurt tamamen bizindir. Onda ne kapitülasyon denilen demir zincirler ne de istiklalimizi zehirleyen ekalliyetler var. Biz cumhuriyet devrinde; fesi yırttık, aşarı kaldırdık, rejiyi defettik, kuraklıktan, kıtlıktan yılmadık sulama idaresini temin ettik, eski devirlerin borçlarını üzerimize aldık, bu suretle milli namusumuzu kurtardık, sıtma, trahom, frengi, verem mücadeleleri yaptık, birçok vatan yavrusunu muhakkak ölümden kurtardık, milletin bağına hücum eden iki büyük isyanı bastırdık, milli bankalar, müesseseler kurduk, hava, kara, deniz kuvvetlerimizi tekemmül ettirdik, kıymetli zamanımızı öldüren Arap yadigârı eski harfleri tarihe karıştırdık, bütün bir millete kolay bir irfan devri, yeni harfleri öğreten millet mektepleri açtık, Halk evleri, milli iktisat ve tasarruf, tayyare, Türk dili tetkik cemiyeti, gibi halk teşekkülleri kurduk, En yeni kanunları yaparak milleti refaha götürecekt yolları bulduk, yurdun her köşesinde fabrikalar açtık. İşte aziz Türk halkı, cumhuriyet bu saydığımız mazhariyet ve muvaffakiyetleri için büyük ve bunun için el, dil ve gönül birliği ile kutlanıyor. Cumhuriyetimizi damarlarımızdaki asil kan çağladıkça sevelim ve koruyalım...”⁴².

Bayramdan sonra kutlamalarla ilgili değerlendirme Mehmet Ali Tütüncü’den gelmiştir. Tütüncü “Büyük Bayramı Kutlulama Tafsilatı” başlıklı yazısında bayramın üç gün üç gece görülmemiş, işitilmemiş bir neşe içinde geçtiğini, bütün caddelerin sokakların, mekteplerin, çarşıların, pazarların; bayraklar, yeşillikler, renkli ve beyaz sayısız ampullerle fenerlerle, taklar, vecizeler levhalarla süslenmiş ve bir cennet âlemi oluşturularak gündüz gibi gecesi de her tarafı saran ışık dalgaları altında kadın, erkek, çoluk çocuk göğüslerinde firka rozetleri ve kutlulama madalyaları olduğu halde sabahlara kadar cumhuriyeti kutlulama marşını bağıra bağıra söylemek suretiyle uyumadıklarını, bayramın ilk gününün

⁴¹ Isparta, 29 Ekim 1933.

⁴² Isparta, 29 Ekim 1933.

gecesinde 101 pare top atışı yapıldığını, ikinci günün gecesinde ordu evinde balo ve halka ikramların yapıldığını, bayramın üçüncü gecesi ise halk için müsamereler düzenlendiğini ifade etmiştir⁴³.

1934 yılı cumhuriyet bayramı kutlamaları için Ün Dergisinin ilk cümlesi: “*Haturaları her Türk yurttaşının kafasında canlılığını, yüreğinde tazeliğini daima saklayacak olan ulusal hedeflerle cepheleri zorlayarak kurtuluşunu ele geçiren Türk ulusu karşısında dünya emperyalizmi altüst oldu*”⁴⁴ olmuştur.

1934 yılı cumhuriyet bayramı kutlamaları önceki kutlamalara benzemekle birlikte bir ayrıntı olarak kadın, erkek ve çocukların göğüslerinde altı ok rozetleri taktığı bilgisi paylaşılmaktadır. Resmî daireler tamamen tatil edilmiş, dağıtılan programa uygun olarak sabah 09:30’da vilayet makamında kabul resmi yapılmış, devamında Cumhuriyet Bayramı Marşı (10. Yıl Marşı) büyük bir şevkle söylenmiştir. Sonrasında geçit resmi başlamış, askeri kıtalar, gaziler, polis ve jandarma, izciler, sporcular bir düzen halinde geçişi tamamladıktan sonra nutuklar söylenmiştir. Isparta Halkevinde de konferanslar ve müsamereler gerçekleştirilmiştir. Bayramın gecesinde Ordu Evinde balo tertip edilmiş, saat 19:00’da fener alayından sonra saat 20:00’de Halkevinde müsamere yapılmıştır. Yine kutlamalar geniş bir katılımımla geçmiştir⁴⁵. 1935 yılı kutlamaları 1934 ile hemen hemen aynı olmuştur⁴⁶.

1936 yılı kutlamalarının nasıl yapılacağı hakkında bilgi 28 Ekim tarihli Isparta gazetesinde tafsilatlı bir şekilde verilirken, kutlamaların nasıl geçtiği de 4 Kasım tarihli sayısında okuyucuya aktarılmıştır. Buna göre;

“*Kanun gereği cumhuriyet bayramı 28 Ekim öğleden sonra başlayıp 30 Ekim günü akşamı bitecektir. Bu günlerde resmi daireler tatil olacak, özel müesseseler, ticarethaneler, mağaza ve dükkânlar için hafta tatili kanunu uygulanacaktır. Bayram günlerinde bütün resmi dairelerle belediye, hususi daire, CHP ve Halkevi teşkilatı, parti nahiye ve ocak merkezleri, okullar bayraklarla ve yeşilliklerle süslenecektir. Vecizeler ve levhalar asılacak, fabrika ve mağazalar, dükkânlar, nakil vasıtaları bayraklarla süslenecek, adı geçen yerler gece elektrikle aydınlatılacaktır. Bütün evlerin en az birer bayrak ve birer fenerle olsun donatılması ve bayrama halkın temiz ve medeni kıyafetle iştiraki gerekir.*

Birinci Gün: Saat 15:00’de mızıkla ile ortaokullar İskender mahallesinden başlayarak Tabakhane, Turan mahallesi, Kaymakkapı önünden cumhuriyet alanına kadar yürüyüş yapacak, burada halk kürsüsünden halkımız millî heyecanımızı gösteren hitabeler yapacak, sonra da cumhuriyet marşı söylenecektir. Akşam saat 20:00’de Halkevinde müsamere verilecektir.

İkinci Gün: Saat 09:30’da vilayet makamında kabul resmi yapılacak, sonrasında her grup kendisi için belirlenen yerini aldıktan sonra İstiklal Marşı ve Cumhuriyet Marşı okunacaktır. Geçit resminden sonra saat 14:00’te cumhuriyet alanına gelinerek verilen hitabeler okunacaktır. Saat 20:00’de Ordu evinde cumhuriyet balosu verilecektir. Aynı saate Halkevinde konser ve konferans verilecek, millî oyunlar ve eğlenceler tertip edilecektir”⁴⁷.

Bu bayramda il ve ilçelerde büyük bir katılımımla kutlanmıştır⁴⁸.

Bayramın anlam ve önemini ise Ömer Güllü: “Cumhuriyetin Yıldönümü Bayramı” başlıklı yazısında cumhuriyeti: “*Türkün benliğinden, ulusal tarihinden örnek alınarak ve Teşkilat-ı Esasiye’ye de uygun olarak ilan edilen cumhuriyetin, resmen doğduğu günden itibaren millete verdiği yüksek hakikatleri ortaya canlı bir şekilde koymuş ve bu milletin dünya milletlerinin en itibarlı ve en yükseği olduğunu göstermiştir*” cümleleriyle dile getirmiştir⁴⁹. 1937 yılı kutlamaları⁵⁰ da bir öncekine benzer şekilde kutlanırken, Nazım Örensun Ü’n’de yazdığı yazısında bayramı bir varlık ve dirlik hayatının sevinçle tesit edildiği gün olarak tasvir etmekte ve Cumhuriyetin her yıldönümünün en büyük merasimlerle, sevinçlerle teside değer bayram olduğunu ifade etmektedir⁵¹.

⁴³ Isparta, 8 Kasım 1933.

⁴⁴ Ü’n, 1935:281.

⁴⁵ Isparta, 31 Ekim 1934.

⁴⁶ Isparta, 30 Ekim 1935.

⁴⁷ Isparta, 28 Ekim 1936.

⁴⁸ Isparta, 4 Kasım 1936.

⁴⁹ Isparta, 28 Ekim 1936.

⁵⁰ Isparta, 27 Ekim 1937.

⁵¹ Örensun, 1937:621.

1938 yılı kutlamaları cumhuriyetin 15. yıl dönümü olması sebebiyle 1933'te olduğu gibi yine üç gün boyunca devam etmiştir. Kutlama programı özetle şöyledir:

“Birinci Gün: Cumhuriyet bayramına tesadüf eden 28 Ekim Cuma günü tüm resmi daireler tatil edilecek ve 29 Cumartesi, 30 Pazar günü de kutlamalar devam edecektir. Bu günlerde bütün hususi dairelerle tüm ticarethane, dükkân ve mağazalar için hafta tatili kanunu uygulanacaktır. Hükümet meydanında, iş bankası, belediye önünde, halkevi binasında, 50. Alay ve ziraat bankası önünde, iplik fabrikası önünde ve mütenasip yerler bayraklar, vezizeler, yeşillikler ve ampullerle süslenecektir. 28 Ekim saat 16:00’da 21 pare top atılarak bayram halka ilan edilecektir. Bütün Ispartalılar ev, mağaza, dükkânlarını bu büyük günün şerefine fevkalade donatacak, fener ve ampullerle süsleyeceklerdir.

İkinci Gün: 08.30’da önceden belirlenen tertibat dairesinde cumhuriyet meydanında kabul töreni başlayacak, saat 09:30’da vali ve komutan meydanda halkın ve askerlerin bayramlarını kutlayacaklardır. İstiklal marşının okunmasından sonra müzik, mektepliler ve halk hep birlikte cumhuriyet 10. Yıl marşını söyleyeceklerdir. Ardından resmigeçit yapılacak ve Atatürk heykeline çelenk konulacaktır. Öğleden sonra 15:00’de cumhuriyet alanında bando ile halk toplanacak istiklal marşı çalındıktan sonra bu günün anlamı ve önemi hakkında halk hatipleri tarafından söylevler verilecektir. Bu günün gecesinde halk cumhuriyet meydanında ve parkta davul, zurna ile millî oyunlar oynanarak sabaha kadar eğlence devam edecektir.

Üçüncü Gün: 09:30’da mektepliler ve halk cumhuriyet meydanında, saat 15:00’de Mimar Sinan Camii önünde toplanacak, bando eşliğinde İstiklal Marşı ve Cumhuriyet 10. Yıl marşı söylenecek, müteakiben ortaokul ve ilkokullardan birer öğrenci manzumeler söyleyecek, sonra cumhuriyet devrinde yapılan eserler halka anlatılacaktır”⁵².

Bayram programa uygun olarak kutlanmış, cumhuriyet hükümetleri programda belirtildiği üzere bayramın her yıl dönümünde cumhuriyet döneminde tarım, ekonomi, bayındırlık, fabrikalar, okullar, yollar, enstitüler, madenler ve kültür işleri de dâhil olmak üzere yapılan her işin, kurulan her müessesenin adeta envanteri çıkarılmış ve cumhuriyetin kazanımları halkla paylaşılmıştır.

1939 yılı cumhuriyet bayramı kutlamaları yine büyük bir katılımı ile gerçekleşmiş olmakla birlikte, önceki kutlamalardan en önemli farkı artık cumhuriyetin kurucusunun hayatta olmayışıdır. 1939 yılı kutlamaları Mustafa Kemal Atatürksüz ilk cumhuriyet bayramıdır ve bu eksiklik Isparta gazetesinde yayımlanan hemen her yazıda dile getirilmiştir. Kutlamaların nasıl gerçekleştiğine bakıldığında; bayramın birinci günü öğleden sonra şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmış, şehrin caddelerine Ebedi Şef Atatürk’ün ve Milli Şef İnönü’nün vezizeleri büyük levhalar halinde asılmıştır. Bayramın ikinci günü şehrin bütün halkı cumhuriyet meydanına gelmiş, saat 09:00’da Vali Bey tebrikleri kabule başlamıştır. 09:30’da vali ve komutan askeri kıtanın, talebelerin ve halkın bayramını kutlamış, İstiklal Marşı ve 10. Yıl Marşının okunmasının ardından resmigeçit gerçekleştirilmiştir. Atatürk anıtına çelenk konulmasının ardından çeşitli konferanslar verilmiş, merasim bittikten sonra halkevinin hoparlörlerinden gün boyunca Türk inkılabının, cumhuriyetin eserlerine ve Türk tarihine dair konferanslar verilmiştir. Aynı günün akşamı da 21:30’da halkevinde balo verilmiş, askeri müzik eşliğinde fener alayı yapılmıştır. Cumhuriyet meydanında da millî oyunlar sergilenmiştir. Bayramın üçüncü günü ise yine halk hatipleri tarafından hoparlörlerle konferanslar verilmiştir. Gece ise halkevi gösteri şubesi tarafından müsamere yapılmıştır⁵³. 1940 yılı kutlamalarında ise muhtemelen savaşın kendini iyice hissettirmesinden dolayı Isparta gazetesinde “Cumhuriyetimizin 18. yılı ilimizde büyük bir duygu ve heyecanla kutlandı” cümlesi dışında bir kutlama bilgisi verilmemiştir⁵⁴. Bu durum Ün Dergisinin satırlarına şöyle yansımıştır: “Bu yıl cumhuriyet bayramını Avrupa’da başlayan geniş ve kanlı bir harbin yalnız top seslerini duyarak değil, istikametinin meçhuliyetini hesaplayarak geçiriyoruz”⁵⁵. 1941 yılı ve sonrası yıllardan çok partili döneme geçişe kadar yapılan kutlamalarda ise Türkiye’nin II. Dünya Savaşı dışında kalmayı başarmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca 1939 yılından sonra İnönü zaferlerinin de her yıl kutlanmaya başladığı görülmektedir.

⁵² Isparta, 29 Ekim 1938.

⁵³ Isparta, 8 Kasım 1939.

⁵⁴ Isparta, 6 Kasım 1940.

⁵⁵ Ünal, 1940:1071.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı bu adla 1981 yılından itibaren kutlanmaya başlamıştır. Türkiye'nin hem sosyal hem de millî bir bayramı kabul edilen⁵⁶ 23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı hakkında 1930 yılında bir bayram programından bahsedilmemekle birlikte gazete okuyucularıyla; millî ve çocuk bayramı olmak üzere iki bayramın kutlandığını, birincisi için ruhların gururla, diğeri için refah, neşe ve saadet temennisi ile dolu olduğunu, 23 Nisan tarihinde Türk ufuklarındaki zulüm gecesinin biterek şerefli bir sabahın başladığı cümlelerini paylaşmıştır⁵⁷. Gazete 1932 yılı paylaşımında 23 Nisan bayramının önemine daha çok yer vermiştir. Nitekim gazetede 23 Nisan'ın neden millî bir bayram olduğu Anadolu'nun işgal yıllarından başlanarak, işgaller karşısında sarayın tutumu, halkın gizlice teşkilatlanarak düşmanla mücadele etmesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın 23 Nisan 1920'de milletin büyük meclisini toplayarak başladığı kurtuluş hareketini zaferle sonuçlandırdığı okuyuculara aktarılmıştır. Çocuk bayramı ile ilgili olarak ise Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin başlattığı çocuk bayramı hakkında bilgi verildikten sonra çocuk sevgisinin bir milletin yükselmesinde temel olduğunu ifade edilmiştir. Kutlamanın nasıl gerçekleştiği ise şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“Sabah çocuklarla birlikte resmi merasim tamamlandıktan sonra öğleden sonra çocuk balosu yapılmış, bütün halk, memurin ve cemiyetler davet edilerek çoğu hazır bulunmuştur. Çocuk idare heyeti 24 Nisan 1932 Pazar günü saat 15:00'ten 00:00'a kadar makamlarında vazife görmüşlerdir. Yavruların işgal ettikleri makamlar vilayet, defterdarlık, maarif müdürlüğü, sulh hâkimliği, baş mühendislik, tapu müdürlüğü, tayyare cemiyetleri, ticaret ve sanayi odaları olmuştur. Hava müsait olursa 28 Nisanda cumhuriyet erkek mektebinin bahçesinde açık hava müsamesi yapılacak, Cuma günü çocuk bayramı menfaatine ayrıca müsamere verilecektir”⁵⁸.

1934'te 23 Nisan tarihi yaklaşırken Mehmet Ali Tütüncü bu bayramın anlam ve önemini “23 Nisan” başlıklı yazısında şöyle aktarmıştır:

“Dört gün sonra meclisimizin açılışı ve çocuklar haftası başının yıl dönümlerini kutlayacağız. Ruhumuz birincisi için şereflerle ikincisi için neşe, ümit ve saadet dilekleriyle dolup taşacak. (...) Tarihte nam almış mensup oldukları millete hatta bütün insanlık âlemine unutulmaz hizmetler etmiş meşhur adamların çoğu fakir bir aileye mensup veya kimsesiz yahut bir zenginin himayesiyle yeteneğini geliştirmeye fırsat bulabilmiş insanlardır. İşte bu yavruları, cumhuriyetimizin hava-yı feyzi içinde hayata yakından tesis ettirerek eski çocuklardan daha cevval, daha uyanık, daha girgin ve hayatın bütün safhalarını görüp öğrenmelerini kolaylaştırarak daha açıkgozlü ve serbest duygulu bir halde yetiştirmek içindir ki her medeni cemiyette olduğu gibi bizde de böyle haftalar, bayramlar tertip edilmiştir. Böyle yetiştirilen ve varlığına kıymet verilen yavrular, eski devirlerin çocuklarından daha fazla hayatta muvaffak olacaklardır. Kongresini bir müddet önce gerçekleştirmiş bulunan Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti çocuk haftasının son günü olan 29 Nisanı “Anneler Bayramı” olarak tespit ve kabul etmiştir. O gün çocuklar annelerinin elini öpecek tebrikatta bulunacak, annesi yanında değilse hediye gönderecek, annelere heyecanlı ve mesut bir gün yaşatılacaktır”⁵⁹.

25 Nisan tarihli Isparta gazetesinde bayramın nasıl kutlandığı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Hükümet meydanını kadın erkek binlerce halkın doldurduğu, mekteplerin düzen içerisinde önlerinde bando mızıkacı ile kartonlar üzerine yazdıkları kıymetli vecize ve dilekleri ile hükümet meydanına geldiği, başta Vali olmak üzere Fırka Kumandanı ve Zabitan ile mektepler ve kalabalık halk huzurunda merasimin başladığı ifade edilmektedir. İstiklal Marşının okunmasından sonra orta mekteplerden birer öğrencinin manzumeler ve şiirler okudukları, sonra da, önceden kaydı yapılan 3-5, 5-7 ve 7-9 yaşları arasındaki küçük çocuklar arasında gülbüz çocuk yarışması yapıldığı ve hakem heyetinin aynı yaştan çocuklar arasından gülbüz olanları seçerek derecelerine göre hediyelerini verdiği açıklanmaktadır. Müsabakadan sonra resmigeçit yapılmış öğleden sonra saat 14:00'te orta mektebin bahçesinde bir toplantı yapılarak, konferans ve şiirler okunmuş, dans edilmiş ve çeşitli oyunlar oynanmıştır. Bayram akşamı ise Halkevinde herkese açık bir müsamere yapılarak, büyük kalabalığa millî piyesler temsil edilmiştir⁶⁰. Ayrıca devam eden çocuk haftasının canlılık içinde kutlanması için konferansların tertip

⁵⁶ CDA, Fon Kodu: 490.01.0, Yer No: 4-20-9.

⁵⁷ Isparta, 23 Nisan 1930.

⁵⁸ Isparta, 27 Nisan 1932.

⁵⁹ Isparta, 18 Nisan 1934.

⁶⁰ Isparta, 25 Nisan 1934.

edilmesi ve yayınlarla çocuk ihtiyaç ve meseleleri üzerinde durulması konusunda CHP ve halkevlerine büyük görev düştüğü ifade edilmiştir⁶¹.

23 Nisan bayramı hakkında düzenli olarak her yıl kutlama bilgisi bulunmamaktadır. Ancak kutlamalar, gazetenin haberlerinden anlaşıldığına göre hemen her yıl aynı şekilde gerçekleşmiştir. Milli egemenlik ve çocuk hayatının önemi hakkında yazılar çıktığı da anlaşılmaktadır. 22 Nisan 1936'ya gelindiğinde kutlamaların Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından organize edilerek yapılacağı belirtilmiş, parti örgütleri ve halkevlerinin çocuk mevzuları üzerine konferanslar vermeleri kararlaştırılmıştır⁶². "23 Nisan" başlıklı yazısında İ. Gürdal millî egemenlik ve Türkiye'nin çocuk politikasını şu cümlelerle ifade etmiştir:

*"23 Nisan Türkiye'de milli hâkimiyetin kurulduğu, imtiyazsız, sınıfsız ulusun kendi benlik ve mukadderatına bizzat sahip ve hâkim olduğu bir gündür. Bugünün ifade ettiği kutsal mefhumun bütün geleceğimizde de yaşamasını, kuvvetlenmesini, kökleşmesini garanti edecek olan şey Türk çocuğunun fikren, bedenen kuvvetli olarak yetişmesiyle alakadardır. Çocuğun varlığı, onun büyük bir mevzu olduğu nüfus siyaseti arasında mühim mevki bulunduğusu hususu milli hâkimiyetle başlamış, bu yönden 23 Nisan egemenlik bayramı ve çocuk bayramı birleştirilmiştir"*⁶³.

1937 kutlamaları programı gazetede yer almıştır. Buna göre; bayramın her sene olduğundan daha canlı bir şekilde büyük bir kalabalıkla kutlanmış ve geçirilmiş olduğu bilgisi verildikten sonra, önceden hazırlanan programa uygun olarak saat 09:00'da İstiklal Marşı ile törenin başladığı, Vali Beyin çocukların bayramını kutlamasından sonra Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı'nın kısa bir konuşma ile Türk çocuklarının bayramını kutladığı, çocukların hitabeler söylediği, gülbüz çocuklar müsabakasından sonra törenin ilk ve ortaokulluların katılımıyla yapılan remi geçit ile son bulduğu belirtilmektedir⁶⁴.

1938 yılı 23 Nisan kutlamalarının Isparta'da kutlanması hakkında içerik verilmemiş bunun yerine Sadık Bilgiç'in tasviriyile halkın büyük katılımıyla bayramın gerçekleştiği ve günün tarihçesi ile yapılan savaşları tahlil ve izah eden nutuklar verildiği ifade edilmiştir⁶⁵. 1939 yılı kutlamalarının Çocuk Esirgeme Kurumu'nun hazırladığı programla yine büyük tezahüratla gerçekleştiği ifade edilmiştir. Saat 09.30'da önde bando ile arkada çocukların neşeyle ilerleyerek İstasyon Caddesinin sağındaki sahayı doldurdıkları ve tüm okulların belirlenen şekilde yerlerini aldıkları, saat 10:00'da vali vekilinin beraberindekilerle stadyuma geldiği, okunan İstiklal Marşından sonra ortaokul öğretmeni tarafından 23 Nisanın anlamı ve kıymeti hakkında bir hitabe verildiği ifade edilmiştir. Sonrasında program şu şekilde devam etmiştir: *"İlk ve ortaokul talebelerinin nutukları dinlenmiş, gülbüz çocuk müsabakası yapılmış ve saat 11:30'da belediye, CHP, halkevinin gönderdiği ve bütün okulların getirdikleri çelenkler Atatürk anıtına konulmuştur. Saat 17:00'de cumhuriyet okulunun halkevinde verdiği müsamereden sonra Çocuk Esirgeme Kurumunun getirttiği filmi çocuklar izleyerek neşe içinde saat 20:00'de evlerine dağılmışlardır. Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından fakir çocuklara elbise ve ayakkabı dağıtılmıştır"*⁶⁶.

1940 yılı da aynen 1939 yılına benzer şekilde kutlanmıştır⁶⁷. 24 Şubat 1933'te açılan Isparta Halkevinin yayın organı olan Ün Dergisinde 1940 yılı 23 Nisan Bayramının Isparta'da coşkun bir heyecan, sonsuz bir sevinç içinde kutlandığı, birçok nutuklar verilerek günün anlam ve öneminin canlandırılıp yaşatıldığı aktarılmıştır⁶⁸.

30 Ağustos Zafer Bayramı

30 Ağustos Zafer Bayramı cumhuriyetin ilk yıllarında Zafer ve Tayyare Bayramı adıyla kutlanmıştır. Bu bayramın Isparta'da nasıl kutlandığına ilişkin ilk bilgiyi 1926 tarihli Isparta gazetesinden öğrenmek mümkündür. Bayramla ilgili verilen ilk bilgi *"Zafer ve Tayyare bayramına müsadif geçen pazartesi günü icra edilen merasim, ihtifali pek fevkalade bir vücudu hürmet ve tezahürat içinde devam etmiştir"*

⁶¹ CDA, Fon Kodu: 490.01.0, Yer No: 4-20-9.

⁶² CDA, Fon Kodu: 490.01.0, Yer No: 3-12-23.

⁶³ Isparta, 22 Nisan 1936.

⁶⁴ Isparta, 28 Nisan 1937.

⁶⁵ Isparta, 27 Nisan 1938.

⁶⁶ Isparta, 26 Nisan 1939, Isparta, 24 Nisan 1940.

⁶⁷ Isparta, 24 Nisan 1940.

⁶⁸ Ün, 1940:1008.

şeklinde. Haberin devamında halkın o sabah hükümet meydanında olduğu, bir tarafta hükümet binası diğer tarafta askeri kıta ve arasında maarif ordusunun yer aldığı, o sırada hükümet erkânı başta vali vekili olmak üzere dışarı çıkarak daire-i askeriye'yi ziyaret ve tebrike gidildiği ve oradan erkânı askeriye ile beraber hükümet meydanına gelinerek alay kumandanı tarafından verilen işaretle merasimin başladığı ifade edilmektedir. Aynı zamanda hava kuvvetleri bayramı da olduğu için günün anlam ve önemine dair alay kumandanı bir konuşma yapmış, sonra bir öğretmen etkili bir konuşma yapmış, resmigeçitten sonra askerler, mektepliler ve halk yerini almış, sonrasında gündüz ve gece kutlamanın devam ettiği bilgisi paylaşılmıştır⁶⁹.

1927 tarihinin Zafer Bayramı Isparta gazetesinde;

“Türk ordusunun âleme şan saldığı gündür!

Aslanlar gibi çarpıştığı nam aldığı gündür!”

mısralarıyla haber olmuştur. Ardından 30 ağustos ve Tayyare Bayramını kutlaması için yapılan merasim hakkında bilgi verilmiş, valinin de katıldığı törende, savaşın nasıl kazanıldığı anlatılmış, sonra tüm mektepliler namına küçük bir erkek çocuğu tayyare marşını söylemiştir. Resmi geçitin ardından, işlerini tatil eden halk birbiriyle bayramlaşmış ve sonra 21 pare top atışı yapılmıştır. Bu bayramda bütün resmî ve hususi binalar bayraklarla donatılacağı ve genç kızlar tarafından tayyare rozeti dağıtılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bütün kahve ve gazinoların meşrubat fiyatlarına birer misil, lokantalar ve sair müessesatında alışverişlerinde yüzde yirmi zam ederek elde edilecek meblağın Tayyare Cemiyeti'ne teslim edileceği ifade edilmiştir. “Tayyare Cemiyetinin büyük bir ihtimamla hazırlandığı bu tayyare bayramı için ahalimizin derin bir alaka izharıyla takdir edileceğinde asla şüphe yoktur”⁷⁰ cümlesiyle halkın geniş katılımının beklendiği belirtilmiştir⁷¹.

1929 yılı kutlamalarına ilişkin bir bilgiye rastlayamadığımız Isparta gazetesinin, 3 Eylül 1930 tarihli sayısında ise bayramın hazırlanan program dâhilinde sabah 08.30 da vilayetçe belirlenen mekide başladığı, vali ve beraberindekilerle ordu namına fırkaya tebrike gidildiği, halkın merasim yapılacak meydana toplandığı ve atlı askerlerin meydanı kuşattığı belirtilmiştir. Merasime vali ve komutanın askerleri teftişle birlikte tebrike başladığı, Başkomutanlık muharebesinin tarihçesinin top arabası üzerinde yüksek sesle anlatıldığı, ardından vilayet komutanının büyük zaferin nasıl kazanıldığını anlatarak Mustafa Kemal Paşa'nın başarısını zikrettiği ifade edilmiştir. 21 pare top atışından sonra belediyenin verdiği ziyafet esnasında konser verildiği, akşama kadar askerlerin gösterileri ve halkın coşkusu devam ettiği, gece ise fener alayını müteakiben zabitan yurdu tarafından vali ve mülkiye müfettişi ve halkın katıldığı topluluğa müsamere düzenlendiği gazetenin haberine yansımıştır⁷².

1931 yılı kutlamaları da benzer şekilde gerçekleşmiştir. Programa uygun olarak sabah 09:00'da tüm memurlarla birlikte hükümet konağında toplanılmak suretiyle oradan fırka karargâhına gidilmiş ve bayramlaşma yapılmıştır. Halk Fırkası üyeleri ve memurların yanı sıra belediye meclisi heyeti, baro heyeti, Tayyare, Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal teşkilatları, spor ve muallimler birlikleri, ziraat odaları, banka heyetleri ve sair cemiyetler ve halkın törene katıldığı, yapılan konuşmalardan sonra resmigeçit gerçekleştiği, gece yine fener alayı sonrasında eğlenceler tertip edildiği belirtilmiştir. 1931 yılı kutlamalarının bir önemi de Yalvaç halkının orduya hediye ettiği uçaktır. “Yalvaç” adı verilen uçak bir hava gösterisi yapmıştır⁷³.

7 Eylül 1932 Isparta gazetesinde bir programdan ve kutlamadan bahsedilmemekle birlikte devlet büyüklerinin kutlama mesajları var ve alınan dört uçağın Konya ve Burdur üzerinde uçuş yaptığı bilgisi verilmiştir⁷⁴. 1933 yılında ise büyük şenlikler yapıldığı, gece zabitler yurdunda tertip edilen balonun samimiyet içinde geçtiği ve gece yarısından sonra da müzik ve danslar devam ettiği bilgisi verilmektedir⁷⁵. 1934'te hava gücünün öneminden bahsedilirken⁷⁶, 1935'te Fehmi Aksu “Uçak Bayramı” başlığıyla “Dünya havacılığının ilerlediğini gören göklerimiz her türlü tehlikeden

⁶⁹ Isparta, 1 Eylül 1926.

⁷⁰ Isparta, 30 Ağustos 1926.

⁷¹ Isparta, 31 Ağustos 1927.

⁷² Isparta, 3 Eylül 1930.

⁷³ Isparta, 2 Eylül 1931.

⁷⁴ Isparta, 7 Eylül 1932.

⁷⁵ Isparta, 6 Eylül 1933.

⁷⁶ Isparta, 29 Ağustos 1934.

korunması gerektiğini anlayan büyüklerimiz 1924'te Tayyare cemiyetini kurdular⁷⁷ satırlarını paylaşmıştır. 1935 yılı Zafer bayramında da yapılan törenlerden sonra sporcularla spor alanına gidilerek atletizm müsabakaları yapılmıştır. Aynı günün gecesi saat 21:00'de Ordu evinde kalabalık davetlilerin iştirakiyle bir parti tertip edilmiş, millî oyunlar oynanmış ve sonra da fener alayı yapılmıştır⁷⁸.

1936 yılı 30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı Isparta'da her senekinden daha üstün ve canlı olarak kutlanmış, önceden hazırlanan programa göre gerekli süslemeler yapılmış, halkın katılımıyla bayram sabahı cumhuriyet meydanı dolmuştur. Saat 09:30'da İstiklal Marşının okunmasıyla tören başlamış, konuşmalardan sonra resmigeçit yapılmıştır. 31 Ağustos gecesi Ordu Evinde balo verilirken, Halkevinde de umumi konferanslar tertip edilmiştir⁷⁹.

1936, 1937 ve 1938 yıllarında bayram önceki seneler gibi ancak daha fazla katılımı gerçekleştirilmiş⁸⁰, 1939'da ise 30 Ağustos zaferi ve sonuçları hakkında yapılan konuşmadan sonra Atatürk anıtına çelenk konulmuş, akşam ise fener alayı tertip edilerek ordu evinde balo verilmiştir⁸¹. 1940 yılı kutlamaları da aynı şekilde gerçekleştirilmiştir⁸².

19 Mayıs 1919 Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs Atatürk'ün Samsun'a çıkışının millî bayram olarak nasıl kabul edildiği yukarıda izah edilmiştir. 1930 yılı Mayıs ayı içinde okullarda jimnastik bayramı ve idman şenlikleri kutlamaları yapılmakta idi. 1936'da idman bayramı kutlamaları 19 Mayıs gününe alınmış ve bu günün önemi Isparta gazetesinde *"Atatürk Türk ulusuna hür bir vatan ve hür bir vatanda yepyeni ve mesut bir millet, yepyeni ve kurtarıcı bir rejim getirdi. Ve bunu Türk istikbalinin en güvenilecek bir kudreti olan Türk gençliğine emanet etti. (...) 19 Mayısın İdman bayramı olarak kutlanmasındaki büyük mananın önem ve kutsiyeti karşısında heyecanlanmamak mümkün değildir. Bütün gençlik bugünün hareket ve heyecanı içinde; ulusun, vatanın selametine hazırlanmak ve o uğurda çalışmak hızını, aşkını bir kat daha artıracaktır"* cümleleriyle ifade edilmiştir⁸³. Bayramın nasıl kutlandığına dair ayrıntılı bilgiye ise 27 Mayıs tarihli Isparta gazetesinden ulaşmak mümkündür:

*"Bu sene 9. İdman şenlikleri yurdun her tarafında 19 Mayıs Salı günü yapıldı. 19 Mayıs 1919 da Atatürk yurdu düşmanların elinden kurtarmak için Samsun'a ayak bastı. Memlekette kuvvetli bir gençlik hareketi olan idman şenliklerinin Türk tarihinin dönüm noktası olan bugünde yapılmasını ve bugünü bu suretle tesit etmeği yüksek Kültür Bakanlığı çok yerinde düşünmüşler... Bu şerefli günü bütün manasıyla idrak eden ortaokul çocukları da çok iyi hazırlanmışlardı. Şenlikler başlamadan önce bütün öğrenciler fırka bandosuyla şehirde gösteri yaptılar. Burada dikkati çeken eksiklik mahalli spor kulüplerinin yer almamış olmaları idi. Halkta ortaokul bahçesinde hazır bulundu. 4-5 bin kişi vardı. İstiklal Marşının ardından törenler beden terbiyesi öğretmeninin nutku ile devam etti. Sonrasında kızlar ve erkekler hareketlerini gösterdiler. Yurt 14:00' te başlayıp 18:00' de sona eren bir spor faaliyeti ile çalkalandı"*⁸⁴.

1938 yılı 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı yurdun her köşesinde olduğu gibi Isparta'da da törenlerle kutlanmıştır. İlk ve ortaokul talebelerinin hareketlerinden önce Atatürk anıtına çelenk konulmuş ardından 15:30'da halkın hınca hınç doldurduğu sahada sancak çekilmesinin ardından vali bey kısa bir konuşma yapmış, beden terbiyesi öğretmeninin konuşması sonrası da kız ve erkek öğrencilerin intizamla yaptığı hareketler başlamış, 120 kız ve 500 erkek öğrencinin iştirak ettiği hareketlerden sonra iple atlama ve sınıflar arası bayrak yarışı yapılmıştır. Kazanana vali bey bir bayrak hediye etmiş ve merasim sona ermiştir⁸⁵.

1938 yılı kutlamaları için vali ve CHP Başkanlığına gönderilen yazıda hava muhalefeti olması durumunda kutlamaların yapılıp yapılmayacağına kutlama komisyonunun karar vereceği, törenlere

⁷⁷ Isparta, 28 Ağustos 1935.

⁷⁸ Isparta, 4 Eylül 1935.

⁷⁹ Isparta, 2 Eylül 1936.

⁸⁰ Isparta, 1 Eylül 1937, Isparta, 31 Ağustos 1938.

⁸¹ Isparta, 6 Eylül 1939.

⁸² Isparta, 4 Eylül 1940.

⁸³ Isparta, 13 Mayıs 1936.

⁸⁴ Isparta, 27 Mayıs 1936.

⁸⁵ Isparta, 25 Mayıs 1938.

ilkokul öğrencilerinin katılmasının mecburi olmadığı, sadece ilkokulların olduğu yerleşim birimlerinde yaşça büyük öğrencilerin törenlere katılacağı, önceki yıllara uygun bir program yürütülmesi gerektiği bildirilmiştir⁸⁶.

Nazım Örensun'da bayramın anlam ve önemini 19 Mayıs 1919 başlıklı yazısında Ü'n'de şöyle aktarmıştır:

“19 Mayıs, Türk istiklal güneşinin ilk doğduğu, Türk tarihi sayfalarının, yepyeni bir devrin ilk beşaret haberleriyle asli hatlarını çizilip geçirildiği bir gündür. Bugünün kıymeti yıllar geçtikçe ağırlaşan, uzun senelerin hatıraları üzerinde tesis edileceği unutulma ve ihmal edilme hislerinin aksi mahiyetinde bir tenasüple uzunluğun şiddetiyle mütenasip bir kıymette minnet uyandıran evsafklar altında büyüyor”⁸⁷.

1939 yılı bayramının Isparta'da uygulanışı ise şöyle gerçekleşmiştir:

“Ebedi şef Atatürk'ün Samsuna ayak basmasının 20. Yıldönümü olan 19 Mayıs yurdumuzun her köşesinde olduğu gibi ilimizde de bütün gençliğin ve halkın coşkun sevinç tezahürleri içinde kutlanmıştır. Önceden hazırlanan programa uygun olarak resmi daireler ve bütün ev, dükkân ve mağazalar millî bayraklarla bezenmiş, talebeler spor sahasının dört tarafını kuşatmıştı. Komutan ve Vali beyin halkı ve gençleri kutlamasından sonra saat 10:00'da İstiklal Marşının söylenmesiyle tören başladı. Sonra beden terbiyesi öğretmeni uzun konuşmasıyla günün ve bayramın önemini anlattı. Sonra iki genç heyecanlı nutuklar söylediler. Nutuklardan sonra kız ve erkek ortaokullu öğrenciler sıra ile idman hareketleri yaptılar. Gençliğin yaptığı resmigeçit ile törene son verildi”⁸⁸.

Son olarak; 1940 yılı 19 Mayıs Bayramı stadyumda kutlanmış, vali, kutlama komitesiyle birlikte öğrencilerin buldukları yerlere giderek gençlerin bayramını kutlamış, ardından bir genç, ülke büyüklerine şükran ve minnetlerini sunmuştur. Cumhuriyet marşının okunmasıyla tören başlamış, beden hareketlerinin intizamla gerçekleştirilmesinden sonra saat 12:00'de program sona ermiş, öğleden sonra ise futbol maçı yapılmıştır⁸⁹.

Sonuç

Millet olduğunu hissetmenin yollarından biri, millî bayramların kutlanmasıdır. Millî bayram kutlamaları milleti oluşturan fertleri bir araya getirmekle kalmaz, geçmişte başarılan işlerden duyulan büyük gurur ve neşe fertleri geleceğe de hazırlar, güç ve cesaret verir, geçmiş yani tarih ihya edilirken, hal anlamlı hale gelir, gelecek şekillenir. Türklerin İslamiyet'ten önce de sonra da kutladığı çeşitli bayramlar olmakla birlikte, ilk kez II. Meşrutiyetle birlikte başlanan millî bayram kutlamaları daha sonra siyasi otoritenin meşrutiyet kazanımına katkı sağlamıştır. Türkiye'de bugün resmi olarak dört tane millî bayram kutlanmaktadır. Bunlar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile 30 Ağustos Zafer Bayramıdır. Hepsisi oldukça önemli olmakla birlikte 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının yeri daha özel kabul edilmektedir. Çünkü bu bayram aynı zamanda millî kimliğinin farkında ve modern yeni bir insan tipi oluşturmayı ve yeni müesseselerle çağdaşlaşmayı da ifade etmiş, özellikle Cumhuriyet Bayramlarında hükümetler, yapılan tüm eserleri ve hizmetleri yurttaşlarıyla paylaşarak adeta millete cumhuriyetin kazanımlarının hesabını vermişlerdir.

Isparta'da 1925-1940 yılları arası yapılan millî bayramların her sene öncekine nazaran daha yoğun katılımlı, coşkulu, gösterişli ve ayrıntılı bir şekilde hazırlanan programlara uygun olarak kutlandığı bilgisi yerel basına yansımıştır. Verilen konferanslar, yapılan müsamerelerle hem vatan, millet, rejim, millî ve çağdaş değerlerin halk tarafından anlaşılması hem de yapılan müzikli eğlenceler ve spor müsabakaları ile halkın tam bir bayram havası yaşaması, eğlenmesi, çocuk ve genç kavramlarının halk tarafından anlaşılması hedeflenmiştir. Tüm bayram törenlerine valiler, belediye başkanları, öğretmenler, öğrenciler ve askerler, kamu görevlileri, esnaf temsilcileri, cemiyetler katılmış, öğrenciler manzum eserler ve şiirler okurken, mülki ve askeri amirler de yaptıkları konuşmalarla günün anlam ve

⁸⁶ CDA, Fon Kodu: 490.01.0, Yer No: 4-16-7.

⁸⁷ Ü'n, 1938:714.

⁸⁸ Isparta, 24 Mayıs 1939.

⁸⁹ Isparta, 22 Mayıs 1940.

öneminin halk tarafından benimsenmesine gayret sarf etmişlerdir. Ayrıca bayramlarda halktan kişiler, esnaf temsilcileri, toplumsal cemiyetlerin önderleri de konuşmalar yapmışlardır. Bayram programlarının hazırlanmasında Kültür Bakanlığı, CHP Teşkilatları, Halkevi çalışanları, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Tayyare Cemiyeti de aktif bir şekilde çalışarak kutlamaların yapılmasına yardımcı olmuş, halk da kutlamalara çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek, köylü, şehirli demeden yoğun ilgi göstererek, bayramlar büyük bir coşku ve yoğun katılımı ile gerçekleşmiştir.

Bayramlar, milletin, çocuk, genç, yaşlı demeden millî irade ve cumhuriyetin getirdiği kazanımlarının millet üzerinde dudaklarda kalmayıp kalplere girmesi için çağdaşlaşma yolunda bilim, sanat, spor ve daha pek çok alanda kendi millî tarihini hatırlatarak ilham verme amacı güden özel günlerdir. Tüm Türkiye'de olduğu Isparta'da da millî bayramlar cumhuriyetin ilk yıllarında büyük bir sevinçle kutlanmış, halkın ortaya koyduğu millî birlik ve beraberlik ile bayram algısı rejime ve devrimlere bağlılığın göstergesi olmuştur.

Kaynakça

Resmî Yayınlar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi (CDA).

Fon Kodu: 490.1.0 Yer No:1436-746-3.

Fon Kodu:490.1.0 Yer No:13-114-29.

Fon Kodu: 490.1.0 Yer No:4-20-9.

Fon Kodu: 490.1.0 Yer No:3-12-23.

Fon Kodu: 490.1.0 Yer No:4-16-7.

Fon Kodu: 30.18.1.1 Yer No:13-23-19.

Fon Kodu: 30.18.1.1 Yer No: 11-48-17.

Fon Kodu: 30.18.1.1 Yer No:12-62-13.

Fon Kodu: 30.18.1.1 Yer No: 20-53-16.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi (1930-1940).

Isparta Gazetesi (1925-1945).

Ün Isparta Halkevi Mecmuası 1934-1940. (Kasım 1935, C.2, Sa:20, “23 Nisan”, C.7, Sa:73-74, Nisan-Mayıs 1940).

Kitap ve Makaleler

Aslan, Demo Ahmet. (2011). *Cumhuriyet'in Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Millî Bayramlar (1923-1938)*.Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniv. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Atatürk, Mustafa Kemal. (1997). *Nutuk*. C.1, Ankara: MEB.

Atay, Falih Rıfkı. (1984). *Çankaya*: Kırıl Matbaası.

Aydedim, İrmak Z. (2004). *Bayram Çocukları*, İstanbul: Kaynak.

Başkaya, Muzaffer-Yılmaz Mesut. (2018). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon’da Millî Bayram Kutlamaları (1923-1950)”, *Journal Of Social And Humanities Sciences Research* Vol:5/Issue:27, pp.3201-3215.

Bolat, Bengül Salman. (2012). *Millî Bayram Olgusu Ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Arş. Merkezi.

Çelepi, Mehmet Surur. (2020) “Toplumsal Anımsamanın Millî Bayramlar İle Gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, C.22, Sa: TBMM’nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, Kasım, ss. 30-43. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.780520>.

Daver, Abidin. (1933). “30 Ağustos”, *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1933.

Daver, Abidin (1934). “Hem Nalına Hem Mihına”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1934.

Gümüşalan, Nermin. (2020). “Tek Parti Dönemi Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında Kocaeli Örneği”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*, 10-12 Nisan, ss.1277-1301.

Haykır, Yavuz-Çevik Mehmet. (2014). “Tek Parti Döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)”, *Turkish Studies*, Volume 9/7, Summer, p.331-377.

- İlyas, Ahmet. (2018). “Yerel Basına Göre 1935-1950 Yıllar Arasında Urfa’da Mahalli ve Milli Bayram Kutlamaları”, *Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:8, Cilt:8, Sa:16, Güz, ss.201-215. <https://doi.org/10.29029/busbed.423017>.
- İnan, Arı.(1999). *Düşünceleriyle Atatürk*, Ankara: TTK.
- Karal, Enver Ziya. (1998). *Atatürk'ten Düşünceler*, Ankara: ODTÜ.
- Kocatürk, Utkan. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Y.Y.
- Kodaman, Bayram. (1999). *Cumhuriyetin Tarihi Fikri Temelleri ve Atatürk*, Isparta: SDÜ.
- Nadi, Yunus. (1936). “Dün İle Yarın Arasında”, *Cumhuriyet*, 31 Ağustos.
- Örensun, Nazım. (1937). “Türkiye Cumhuriyeti”, *Ün Dergisi*, C.5, Sa: 43-44, Ekim-Kasım.
- Örensun, Nazım. (1938). “19 Mayıs 1919”, *Ün Dergisi*, C.5, Sa:50-51, Mayıs-Haziran, ss.712-714.
- Şahingöz, Mehmet. (1999). Osmanlı’dan Millî Mücadele’ye İstiklâlî Osmânî Günü Kutlamaları”, *Yeni Türkiye Dergisi, Osmanlı*, Cilt:1, ss.194-201.
- Uzun, H. (2010). “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt:6, Sa 24, Kış, ss.109-125.
- Ünal Kemal. (1940). “Cumhuriyetin 18. Yılına Girerken”, *Ün Dergisi*, C.7,Sa:78-79, Eylül-Ekim.
- Yamak, Sanem. (2008). “Meşrutiyetin Bayramı: “10 Temmuz İ’ d-i Millisi”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:38, Mart. ss. 323-342.